Мария Герджикова • Олга Попова • Илияна Кръстева

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

ЛИТЕРАТУРА

за 7. клас

БУЛВЕСТ 2ООО
София

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ
ЛИТЕРАТУРА
за 7. клас

Автори
© Мария Димитрова Герджикова, 2018
© Олга Ставрева Попова, 2018
© Илияна Йорданова Кръстева, 2018

Графичен дизайн
© Ивац Иванов Христов, 2018

Издателство
© Булвест 2000, 2018
ISBN 978-954-18-1271-6

Книгата за учителя по литература за 7. клас (по-нататък: *Книгата*) е предназначена да помогне на учителя в организирането и реализирането на уроците по литература в 7. клас. В нея авторите предлагат информация за:

- особеностите на обучението по литература в 7. клас;
- знанията и уменията по литература, които седмокласниците трябва да са овладели в предишните класове;
- структурата, предназначението и предимствата на отделните елементи на учебния комплект по литература;
- педагогическата технология, използвана за реализиране на учебната програма в учебния комплект по литература – методи, похвати, форми и средства, възможности, за проверка, оценка и самооценка на знанията и на уменията на учениците.

В *Книгата* са включени примерно годишно разпределение и методически разработки на всички теми на уроци, предложени в учебника. Всяка разработка осигурява информация за:

- опорните знания, умения и понятия, на които учителят може да се опре в часовете за нови знания, упражнение, обобщение и преговор;
- знанията, които трябва да се актуализират;
- съдържателните акценти и ресурсите, чрез които могат да се реализират очакваните резултати;
- допълнителни дейности и задачи за ученици, които се справят по-бързо и успешно с предвиденото учебно съдържание;
- верните отговори на тестовите задачи.

В края на *Книгата* са приложени учебната програма по български език и литература, компонент литература, за 7. клас и изисквания за резултатите от обучението по учебния предмет български език и литература, компонент литература (държавният образователен стандарт за прогимназиалния етап на основната образователна степен).

Авторският колектив се надява, че предложените в *Книгата* информация, теоретични сведения и насоки за конкретни практически дейности ще помогнат на учителите да съчетаят по най-успешния начин собствените си идеи и предпочитания с нормативните изисквания към организацията на учебния процес, за да постигнат оптимални резултати в часовете по литература във всеки клас.

На всички колеги пожелаваме приятна и ползотворна работа!

Авторите

ОСОБЕНОСТИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ЛИТЕРАТУРА В 7. КЛАС

1. Възрастови особености на седмокласниците и възприемането и осмислянето на художествени текстове

Спецификата на литературата като учебен предмет не може да бъде разбрана, без да се познават психо-физическите особености в развитието на ученика и етапите в неговото литературно образование.

Според психолозите ученикът преминава през редица стадии в своето развитие: ранна юношеска възраст (10 – 12 години), старша (зряла) юношеска възраст(13 – 14 години) и период на ранната младост (15 – 17 години). Така посочените възрастови етапи в развитието на детето съвпадат с обучението му в определени класове: ранна юношеска възраст – 4. – 6. клас, старша юношеска възраст – 7. и 8. клас, времето на ранната младост – от 9. до 12. клас. Въпреки че литературното и общото умствено развитие на учениците се формира по различни закони, връзката между тях е дълбока и несъмнена. Поради това според науката границите на основните етапи в литературното развитие в общи линии съвпадат с типичните възрастови групи.

Делението на подрастващите на възрастови групи в известна степен е условно, тъй като развитието на човека е неравномерно. Интензивността на неговото вътрешно израстване зависи от различни фактори – не само от възрастта, но и от социалния, битовия, психологическия микроклимат, в който той се възпитава, и най-после от индивидуалните особености на отделния ученик. В една и съща възрастова група можем да срещнем ученици с твърде различно равнище на литературно развитие: някои деца изпреварват своите връстници с една-две години, други, обратно, изостават от своите другари. Например в 7. клас могат да се срещнат ученици, които по начетеност и светоглед не стоят по-високо от шестокласниците. И все пак такъв седмокласник не просто повтаря пътя на своите връстници със закъснение, а и значително се отклонява от него, защото жизненият му опит и ориентация не съвпаднат с интересите и с ориентациите на ученика, който е с две-три години по-малък от него.

Въпреки цялата относителност на възрастовите характеристики, въпреки пъстрата и дори противоречива обща картина на развитие на учениците от една възрастова група, на една възраст и от един клас, съществуват и много общи неща. Именно тези тенденции в литературното развитие на учениците от различни възрастови групи трябва да се отчитат при работата със седмокласниците[1].

Според единодушното мнение на учените в литературното развитие на учениците в 7. клас настъпват значителни промени. В този период се определя в общи линии отношението на ученика към изкуството и той се формира като читател. Именно в 7. клас при оценяване на литературните произведения ученикът преминава от чисто нравствени критерии към естетически. Неговото отношение към изкуството постепенно придобива осъзнат естетически характер, а книгата се възприема не само като познавателна същност, но и като художествена творба.

Постиженията в литературното развитие на учениците от тази възраст се реализират понякога не без загуби. Т. В. Драгунова, която се занимава с психиката на десет-петнадесетгодишните, отбелязва, че в ранната юношеска възраст децата още „*не се замислят за себе си... техните размисли все още не са самостоятелен вътрешен процес, а се проявяват епизодично във връзка с конкретни обстоятелства*". Погледът им е обърнат към света и това им позволява, въпреки цялата си наивност, все пак да подхождат към произведението като към обективна ценност.

Не така стоят нещата с юношата от старша възраст: той често е съсредоточен върху своя вътрешен свят и търси в текста съзвучни мотиви. Един ученик от 7. клас разглежда книгата като източник на лични радости или скърби и започва да я оценява преди всичко в зависимост от това доколко тя съвпада с неговите собствени преживявания.

Потребността от самоизразяване при някои ученици се оказва толкова силна, че анализът на произведението се замества с анализ на собствените преживявания или разсъждения върху интересуващи ги теми. Така например разговорът за подвига на опълченците се измества от размисли за подвига изобщо, а разкриването на корените на трагедията на Гунчовото семейство – с житейски разсъждения за несправедливостта на съдбата. Характерно при седмокласниците е желанието теоретически да обосноват такъв подход към произведенията на изкуството. „*Ако ти четеш някаква книга* – пише например един седмокласник, – *ако*

[1] В Книгата за учителя са използвани изводите за възрастовите особености и характера на литературното развитие на учениците, направени в сборника „Методика преподавания литературы", под редакцията на З. Я. Рез.

гледаш картина или скулптура и заедно с героите на произведението преживяваш събитията, описани или изобразени; ако произведението те навежда на мисли (разбира се, не на мисли за загубеното време); ако ти съчувстваш или мразиш, ако ти се иска да плачеш или да се смееш, с една дума, ако произведението не те оставя равнодушен, можеш да кажеш, че това е истинско произведение."

Разбира се, такова индивидуално отношение към изкуството не се проявява у всички ученици в еднаква степен: при някои то е много явно, при други – по-слабо, и най-после, при трети – едва се забелязва. И все пак тази тенденция трябва да се има предвид при обучението по литература в 7. клас и да се търсят такива форми на анализ, при които органично биха се свързвали индивидуалните оценки, стремежът на учениците към изява и създаването на обективна оценка за творбата. А възпитаването на читателски качества у юношите от старша възраст в много по-голяма степен, отколкото при малките, трябва да цели формирането на теоретико-литературни знания и преди всички на обективни критерии за подход към произведението.

В 7. клас сред учениците дори при еднакви учебни условия започва твърде рязка диференциация. И в 4. – 6. клас може, разбира се, да се отдели група от слабо начетени деца, които зле владеят писмената и устната реч, и ученици с високо литературно развитие, но като цяло юношите от тази възраст по своите възможности не се отличават съществено един от друг. А отговорите и съчиненията на учениците със среден успех често се оказват дори по-интересни, отколкото на отличниците. Съществената тук е, че в младшата възраст при преобладаващото мнозинство от децата възпроизвеждащото въображение и емоционалната отзивчивост са изразени по-ярко, отколкото активното мислене. Поради това в тази възраст индивидуалните и типологическите характеристики са твърде относителни. На практика става така, че по-нататъшното развитие на учениците често нарушава всички прогнози: изявяват се скрити възможности за развитие на личността.

По друг начин стоят нещата в 7. клас. Индивидуалната нагласа и развитието на личността на ученика започват определено да влияят върху възприемането на изкуството, чувствително се открояват различията в зависимост от начетеността на учениците, от техните знания, критерии, заинтересованост от предмета и т.н. Поради това в 7. клас фронталната работа с целия клас е много затруднена и съответно рязко нараства значението на индивидуалния подход към различните групи ученици. На едни от тях трябва да се помогне да вникнат в обективния смисъл на произведението, без да се нарушава техният интерес към личните преживявания; при други, обратно, трябва да се развива личният подход към литературата; при трети е важно да не се загуби способността да мислят образно, а понякога трябва да се възпитава най-напред езиковата култура на учениците.

Всъщност потребност от ръководството на преподавателя остро чувстват и самите ученици. Ако намерят у учителя умен ръководител, те с желание откликват и, обратно, веднага се затварят, дори стават груби, ако вместо знания и доброжелателност срещнат у учителя раздразнителност или дребнаво опекунство.

Често определят 7. и 8. клас като преломни в обучението по литература. И наистина в тази възраст учениците се оказват много по-взискателни към учителя в сравнение с предходните класове. Учениците от 4. до 6. клас често не забелязват пропуските на учителя, липсата на задълбочени знания и педагогическа култура, а при добра организация на урока с желание извършват дори еднообразни задачи. Седмокласниците вече могат твърде вярно да оценяват учителя, а своето недоволство от уроците по литература изразяват бурно и недвусмислено.

2. На какво равнище е литературната подготовка на учениците до 7. клас:

– в 6. клас се развиват и допълват формираните до 5. клас представи за художествена образност;

– изградени са познания за художествената условност на творбите и на изобразения в тях художествен свят; в контекста на съпоставката между различните видове словесно изкуство е осмислена взаимовръзката реалност – художествен свят;

– познава се значението на понятията *епитет*, *сравнение*, *олицетворение*;

– осмислени са на практическо ниво представи за стихова организация на текста;

– на практическо и на теоретично равнище са изградени знания за различните типове художествена словесност: *мит*, *фолклор*, *литература* и за фолклорните жанрове: *приказка*, *народна песен*, *легенда*;

– на емпирично равнище са обогатени знанията за специфичния характер на литературните жанрове *стихотворение*, *авторска приказка*, *роман*, *разказ*;

– формирани са теоретични познания, свързани със съдържателните, структурните и комуникативните особености на творбите и на техния образен свят: *сюжет*, *епизод*, *мотив*, *време* и *пространство*, *конфликт*, *образ на героя*, *характеристика на герой*, *повествовател*, *пейзаж*.

До 7. клас у учениците са изградени умения:

– да коментират моралните и нравствените ценности и представи, изразени в художествените произведения, и да ги съпоставят с личния и обществения си опит;

– да откриват и коментират изградените в творбите образи като израз на определени ценности и идеи;

– да осмислят общочовешките представи за добро – зло, красиво – грозно, справедливо – несправедливо;

– да изразяват нравствена оценка за събитията и героите в произведенията и да се обосновават;

– да извеждат особеностите на художествения свят на творбите (историческа епоха, идейна проблематика, основни конфликти и герои);

– да съпоставят художествени творби от различни култури и епохи, като търсят общото и различното.

До 7. клас са изградени следните знания и умения, свързани с комуникативните практики на устното и на писменото общуване:

– знания за структурата на изказването;

– умения за изготвяне на план и за събиране на информация по зададена тема;

– знания за основните части на писмения текст и за тяхната функция;

– умения за анализиране на текстове с оглед на тяхната структура;

– знания за същността и структурата на включените в програмата учебни жанрове и умения за създаване на подробен и на трансформиращ преразказ, на характеристика на герой, на описание на пейзаж в художествен текст, на сбит преразказ и др.

За да се осъществи плавен и пълноценен преход към литературното обучение в 7. клас, е необходимо при началния преговор да се актуализират знанията и уменията, придобити в 6. клас. Ако се установят пропуски, те своевременно трябва да се запълнят с индивидуална работа във всеки конкретен клас.

3. Особености на учебната програма по литература за 7. клас

Учебната програма по литература е основен документ за цялостната организация и провеждане на обучението в 7. клас. Конструирана е така, че да създава условия за успешна реализация на литературното обучение. Тя включва:

- уводна част, в която е представен основният ѝ замисъл;
- фрагменти от Държавните образователни стандарти за прогимназиалния етап, подбрани с оглед на учебно-възпитателния процес по литература в 7. клас, обособени в три части – социокултурни компетентности, литературни компетентности и комуникативни компетентности (вж. „Очаквани резултати от обучението в края на класа“);
- учебното съдържание е представено в таблица – темите (авторите, литературните произведения и видовете писмени и устни съчинения, предвидени за изучаване в 7. клас), компетентностите като очаквани резултати от обучението и новите понятия;
- препоръчително процентно разпределение на задължителните учебни часове за годината (за нови знания, за упражнение, за преговор и обобщение, за контролни и за класни работи);
- таблица със специфичните методи и форми за оценяване на постиженията на учениците;
- таблица с дейностите за придобиване на ключови компетентности и за осъществяване на междупредметни връзки.

В програмата са посочени следните ключови компетентности, които седмокласниците трябва да придобият:

- умения за общуване на чужди езици;
- дигитална компетентност;
- умения за учене;
- социални и граждански компетентности;
- културни компетентности и умения за изразяване чрез творчество.

Важна особеност на програмата по литература за 7. клас е стремежът към минимализиране на нефункционална теоретична информация, т.е. информация, която няма инструментална стойност за повишаване на литературната компетентност на подрастващите и следователно няма пряко отношение към целите и задачите на съвременното обучение по литература. Тази тенденция се забелязва в инструкцията за препоръчително разпределение на часовете по следния начин: 44% от учебното време е за нови знания, 37% – за упражнения, 6% – за преговор, 6% – за обобщение, и 7% – за контролни и за класни работи.

Идеята е освободеното от теоретични занимания учебно време да бъде оползотворено, като се насити с дейности, имащи отношение към:

- развиване на умения за осмисляне и анализ на художествените текстове от програмата;
- усъвършенстване на уменията за създаване на устни и писмени текстове, свързани с изучаваните художествени произведения.

В 7. клас са предвидени за изучаване класически произведения от българската литература на следните автори: Христо Ботев, Иван Вазов, Алеко Константинов, Пенчо Славейков, Пейо Яворов,

Елин Пелин и Йордан Йовков. Въвеждат се и следните нови понятия: *лирически говорител, лирически герой, повест, композиция, ода, балада, елегия.*

В часовете за развиване на комуникативните компетентности са предложени за изучаване следните ученически жанрове: *описание на предметна обстановка в художествен текст* (в устна форма), *отговор на литературен въпрос* (в писмена форма) *и разказ по преживяно* (в устна и в писмена форма).

ОСОБЕНОСТИ НА УЧЕБНИЯ КОМПЛЕКТ ПО ЛИТЕРАТУРА ЗА 7. КЛАС НА ИЗДАТЕЛСТВО „БУЛВЕСТ 2000“

Учебният комплект по литература за 7. клас на издателство „Булвест 2000“ включва *учебник, електронен вариант на учебника, комплект работни листове, книга за учителя*. Всички компоненти от учебния комплект са съобразени с Държавните образователни стандарти за учебно съдържание по литература за 7. клас и с учебната програма по литература за 7. клас от 2017 г. Учебникът по литература, електронният му вариант и работните листове са свързани помежду си методически и структурно, като взаимно се допълват. Така например в учебника и в работните листове рубриките са озаглавени по сходен начин, за да ориентират и учителите, и учениците във вида на задачите и целта, с която се изпълняват. Част от упражненията в учебника, които са предвидени за писмено изпълнение (попълване на таблици, изработване на схеми и др.), са включени и в работните листове с предвидени редове за писане. Използването на целия комплект дава възможност да се работи през учебната година пълноценно и целенасочено както в задължителните, така и в избираемите часове по литература. Реализирането на очакваните резултати, заложени в програмата, може да се постигне, ако се следва предложеният в учебника и в помагалата методически апарат.

1. Учебникът по литература за 7. клас – съдържателни, структурни и функционални особености

Структурата на учебника по литература за 7. клас се определя от спецификата на литературата като изкуство и като учебен предмет, от конкретните цели и задачи (според ДОС) и от психо-физическото равнище на учениците.

В учебника се следва традиционният за прогимназиалния курс на българското училище христоматиен принцип – включени са всички художествени текстове, предвидени за изучаване от учебната програма.

В началото на учебника са обяснени рубриките към уроците и условните знаци, използвани в него. Включен е и пътеводител, чрез който учениците могат лесно да се ориентират в структурата на учебника.

Текстовете са придружени от богат илюстративен материал, който по различен начин онагледява смисъла на изучаваните произведения.

Уроците са организирана в **три раздела**, определени от учебната програма:

I. Българинът във възрожденския свят

II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти

III. Да можем добре да говорим и да пишем

Към всеки художествен текст е предложена пълна урочна система. Тя е определена от смисловата натовареност на текста и от възрастовите особености на седмокласниците. Учителите ще бъдат улеснени от включените отделни уроци за нови знания и за упражнения. Темите на различните видове уроци са изписани на подложки с различен цвят, което ги прави лесно разпознаваеми.

Очакваните резултати, заложени в програмата, се постигат в резултат на това, че всички уроци към един художествен текст са взаимносвързани и йерархически подчинени на водещата тема в интерпретацията. За реализацията на уроците от голямо значение са логически добре подбраните рубрики, които дават знания, припомнят знания, насочват самостоятелното мислене на учениците и организират прилагането на наученото. Рубриките са:

Да припомним наученото – припомня и затвърждава знания от предишни класове.

Да разчетем текста – предлага въпроси и задачи, които осигуряват възможности за различни прочити на текстовете. Към някои по-трудни въпроси има редица допълнителни, които подпомагат учениците, от една страна, да проникнат по-задълбочено в текста и да постигнат неговото по-пълно осмисляне, от друга страна, да създават цялостен и пълен устен или писмен отговор.

Да знаем повече – поднася знания, необходими за осмислянето на новите понятия от програмата и на заложените в текстовете образи, картини, послания и др.

Да четем с разбиране – представя примерни анализи на изучаваните художествени текстове и помага на учениците да отговорят на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“.

Енциклопедия – дава сведения от различни области на науката и живота.

Да приложим наученото – съдържа конкретни задачи, чрез изпълнението на които се формират умения за създаване на устен и на писмен текст, за сравняване и съпоставка, за работа в екип по проект и др.

Дискусионен клуб – предлага теми за дискусии, които свързват изучаваните художествени текстове с проблемите в реалния живот и дават възможност да се защити лична позиция.

Да проверим – предлага тестови задачи за проверка, оценка и самооценка на знанията и уменията. Рубриката се появява в два случая – в последното упражнение към изучаван художествен текст и в края на раздел. В първия случай рубриката съдържа пет тестови задачи, от които една е с отворен отговор, а останалите са със структурирани четири отговора, от които верният е само един. Във втория случай (за установяване на равнището на знания и умения в началото на учебната година, след всеки раздел и в края на учебната година) се предлагат по два варианта на тестови задачи със структуриран отговор и с тема за създаване на кратък писмен текст. Предложена е и схема по която верните отговори се оценяват с различен брой точки, а точките се преобразуват в цифрова оценка.

В урочната система строго определено място имат *уроците за обобщение* и за *преговор*. След всеки раздел е предвиден урок за обобщение. Той синтезира и свързва всички теми и проблеми в изучените художествени текстове от раздела. В него чрез съпоставки между изучените произведения се извеждат принципни положения и се дават фонови знания.

За преговор са предложени две теми – в началото (начален преговор) и в края на учебника (годишен преговор).

2. Особености на електронния вариант на учебника по литература за 7. клас

Електронният вариант на учебника по литература за 7. клас на издателство „Булвест 2000“ е предназначен за работа в клас под непосредственото ръководство на учителя и за самостоятелна работа на учениците. Той може да подпомогне преподавателите при подготовката им за провеждане на уроците, да направи груповата работа с учениците в час по-забавна, по-интересна и по-успешна чрез използването на разнообразни електронни продукти, осигуряващи прилагането на съвременни интерактивни методи и техники в учебния процес.

Електронният вариант на учебника по литература за 7. клас включва:

- **всички урочни статии от книжното тяло** на учебника, достъпни като електронен продукт;
- **интерактивни задачи и упражнения** към урочните статии с разнообразен формат;
- **аудиоматериали**, съдържащи изпълнения на изучавани художествени текстове;
- **мултимедийни разработки** с информация за живота и творчеството на изучаваните автори, както и допълнителна информация;
- **графични материали**, включващи отделни фотографии и галерии със снимки, онагледяващи изучаваните текстове;
- **алгоритми и образци** за създаване на ученически текстове;
- **линкове** към интересни обекти в интернет, които обогатяват задължителното учебно съдържание;
- **различни по формат тестови задачи** за проверка и оценка на знанията и уменията на учениците.

Електронният учебник по литература за 7. клас дава на учителя следните възможности:

- ***да преподава*** предвиденото в програмата учебно съдържание, като активизира различни рецептори на учениците и по този начин може да оптимизира възприемането и осмислянето на информацията;
- ***да актуализира*** своевременно и в желан обем информация, изучавана в предишни часове;
- да затвърдява знания и умения, при овладяването на които учениците срещат трудности;
- ***да олекотява*** осмислянето на учебното съдържание чрез акцентиране върху отделни елементи от урока, като използва всички инструменти, които предоставя софтуерният продукт;
- ***да онагледява*** учебния материал чрез визуални и звукови средства;
- ***да въвежда*** по своя преценка допълнителна информация по всяка тема от включеното в учебниците съдържание;
- ***да осъществява*** ефективни междупредметни връзки;
- ***да повишава качеството на проверката и оценката*** на знанията и уменията, овладени от учениците, чрез използване на мултимедийно представени задачи с разнообразен формат;
- ***да поставя индивидуални задачи на всеки ученик***, да си разменя бележки и съобщения с учениците и много други активности.

Електронният учебник по литература за 7. клас може да се използва в онлайн (с интернет) режим, а след изтегляне на електронните учебници и ресурсите – и в офлайн (без интернет) режим. Електронната платформа позволява достъп по всяко време от всяко място до учебното съдържание от стационарни (персонални компютри, лаптопи) и различни мобилни устройства (смартфони, таблети) с различни платформи Windows, Android и iOS. Всяка актуализация на учебното съдържание се появява автоматично в библиотеката на потребителя.

Чрез използването на електронния вариант на учебника по литература за 7. клас в обучението се прилагат на практика дидактическите принципи *нагледност* и *активност*. Работата с електронния вариант на учебника не трябва да е самоцелна. Необходимо е използването му по време на уроците да се съчетава функционално с традиционните средства на обучение.

3. Специфика на комплекта работни листове по литература за 7. клас

Помагалото е предназначен да организира работата на учениците в часовете по литература и да ги направи по-активни. С него се цели да се помогне на седмокласниците в самоподготовката им у дома, да им се даде възможност по-задълбочено и пълноценно да усвоят предвиденото от програмата учебно съдържание.

Упражненията и задачите в работните листове дават възможност на преподавателите да проверят наученото от учениците под формата на домашни или контролни упражнения. Чрез тях могат да получат конкретна обратна информация за усвоените знания и умения, както и да преценят развитието на своите ученици, като проследят работата им в помагалото в рамките на срока или на учебната година.

Тъй като във всеки работен лист е предвидено място за изпълнение на задачите, помагалото замества тетрадките за работа в клас, за домашна работа, за писмени упражнения и за контролни работи.

Комплектът съдържа общо **19 работни листа и 16 места**. Шестнадесет от работните листове са върху художествените текстове, предвидени за изучаване от програмата по литература за 7. клас. Задачите и упражненията към всяко произведение са разнообразни по съдържание и по начин на изпълнение – подреждане на епизоди, попълване на таблици, изработване на схеми, откриване на верни твърдения и редактиране на грешни, характеризиране на герои, откриване на цитати, с които се илюстрират определени твърдения, и т.н.

Задачите и упражненията във всеки работен лист са организирани в следните рубрики:

- **Да затвърдим и разширим знанията и уменията** – упражненията и задачите са за наблюдение и анализ.
- **Да приложим наученото** – задачите и упражненията са насочени към практическото прилагане на придобитите знания, например да се сравнят изучавани произведения или герои от тях.
- **Да проверим наученото** – към всеки работен лист е приложен тест в два варианта за проверка и оценка на знанията и уменията на учениците върху изучавания художествен текст. Задачите са два вида – с посочени отговори, от които верен е само един, и задачи, изискващи от учениците да напишат кратък отговор. Всяка задача е оценена според трудността си с различен брой точки.

В края на помагалото са приложени верните отговори на тестовите задачи и примерна скала за превръщането на точките в цифрова оценка.

Три работни листа са предвидени за създаване на *описание на предметна обстановка в художествен текст, отговор на литературен въпрос* и *разказ по преживяно*. Всеки от тези работни листове предлага задачи за създаване на съответния текст, които са структурирани в алгоритъм. Това методическо решение дава възможност на учениците да бъдат по-самостоятелни, да се научат сами да анализират собствените си текстове, да откриват в тях допуснатите слабости и да ги редактират.

4. Книга за учителя – предназначение и съдържание

Книгата за учителя представя особеностите на обучението по литература в 7. клас, като акцентира върху възрастовите особености и рецептивните възможности на седмокласниците. Тя дава необходимата на учителя информация за съдържанието, структурата и предимствата на учебника, на помагалото „Комплект работни листове по литература за 7. клас" и на електронния вариант на учебника по литература. Предлага насоки за тяхното рационално използване в различните видове часове през учебната година.

Книгата за учителя включва: Учебна програма по български език и литература, компонент *литература* за 7. клас (общообразователна подготовка), откъс от ДОС, примерно годишно разпределение, методически идеи и указания за реализиране на всички теми, включени в учебника.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ТЕХНОЛОГИЯ, ИЗПОЛЗВАНА ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА В УЧЕБНИЯ КОМПЛЕКТ ПО ЛИТЕРАТУРА

1. Педагогическата технология като процедура

Педагогическата технология в съвременното обучение се разбира като процедура, която обединява различни операции по конструиране, формиране и контрол на знания, умения и навици, съобразени с поставените цели. Докато познатите учебни методи показват само по какъв начин се осъществява учебната дейност, то педагогическата технология вече се разбира като цялостна процедура, която включва повече компоненти:

- *цел;*
- *научни идеи, на които се опира;*
- *система от дейности на учителя и на ученика;*
- *резултати и др.*

Специално внимание отново трябва да се отдели на предварителното осмисляне и избора на подходите, методите, средствата и условията, чрез които се постигат заложените според програмата цели.

Оценката на резултатите от обучението показва качеството на постигнатото в образователния процес. В учебния комплект по литература авторите залагат на следните педагогически технологии:

- **Учене, основано на опит върху познание**

  Например при изучаването на „Една българка" се представя моделът за работа върху разказ. Тълкуването на всички останали разкази, изучавани в следващи часове („По жътва", „По жицата"), се основава на опита, който се получава от прилагането на посочения модел. Така се постигат обогатяване и затвърдяване на знанията и изграждане на уменията.

- **Проблемно базирано обучение**

  Художествените текстове, които се изучават в училище, откриват широка възможност за проблемно базирано обучение. Те са класически произведения от българската литература и поставят значими проблеми – *личностни* (напр. „На прощаване"), *колективни* (напр. „Немили-недраги", „Опълченците на Шипка" и др.), *социални* (напр. „Немили-недраги" и др.), *общочовешки* (напр. „По жицата" и др.).

  Проблемно базираното обучение в учебника се постига главно чрез дискусионни елементи и дискусии, теми за които са предложени към всеки художествен текст. Например върху „Една българка" се предлагат две теми за дискусия: *Героите се появяват в неспокойно време* (японска мъдрост) и *В живота винаги има място за подвиг* (мисъл на М. Горки). Елемент на дискусия е задачата за защита на едно от няколко предложени твърдения (вж. рубриката „Дискусионен клуб" към „На прощаване"), а натрупаният опит да изразяват лична позиция и да се аргументират учениците използват при участието си в дискусии в следващите часове.

- **Проектно ориентирано обучение**

  В учебника се предлагат редица проекти за изпълнение от учениците. Те са свързани с търсене, откриване и систематизиране на информация, която трябва да се илюстрира с подходящи материали (снимки, рисунки и др.) и да се представи под формата на мултимедийна презентация. Работата по такива задачи изисква учениците да работят по групи и да координират дейностите си. Така се създават умения за работа в екип.

- **Развитие на критическото мислене чрез четене и писане**

  Развитието на критическото мислене на учениците се постига чрез прилагането на анализ и интерпретация на художествения текст. Тези дейности в учебника са организирани пряко чрез рубриките „Да разчетем текста" и „Да четем с разбиране". Авторите градят концепцията си на визията, че художественият текст е многозначен и многопластов и не позволява еднозначно тълкуване. Това разбиране постепенно възпитава у учениците критическо мислене. То трябва да се проявява и при четенето на художествения текст, и при писането за него.

2. Методи, похвати, форми и средства, използвани в учебника

Трябва да се има предвид, че в зависимост от възрастта на учениците неминуемо доминира един от следните методи: *евристичен, репродуктивен* и *изследователски*. Неоснователно е очакването, че в 7. клас трябва да бъде използван преди всичко *репродуктивен метод*. Без да се отхвърля изцяло този метод, трябва да се каже, че авторите на учебника използват като основен метод *евристичния* с всички негови форми и средства. Това е продиктувано и от характера на съвременното обучение, което дава по-голяма свобода на учениците и търси тяхното пряко участие в учебния процес.

При седмокласниците не може да се говори за цялостно използване на *изследователски метод*, но младото поколение не приема нещо, което не е

резултат от дадено проучване и изследване. Това стои в основата на съвременната педагогическа технология. В учебника това изискване е осъществено чрез рубриките „Да приложим“ и „Дискусионен клуб“. Частичен изследователски метод се прилага и при изпълнението на проекти, които са съобразени с възрастта на учениците – провеждане на проучване, анализиране и обобщаване на откритата информация, формулиране на изводи.

Традицията в българското училище е наложила *христоматийния принцип* в учебника по литература. По тази причина след художествения текст главно място заемат въпросите и задачите (рубриката „Да разчетем текста“), които стоят в центъра на работата в часа. Чрез тях се осъществява диалогът между учителя и учениците и се пробужда интересът, който обезпечава съучастие и осъзната съпричастност в работата на ученика. По тази причина в учебника (при всеки урок) първо стоят въпросите и задачите върху текста и цялата дейност на учителя е насочена към евристичното извеждане на отговорите. Учениците пряко трябва да участват в извеждането на тези отговори – да открият тези отговори.

Авторите считат, че тази дейност не може да стане без допълнителна помощ. Не може да се иска ученикът да открие нещо, ако няма поне елементарна представа за явлението или не се опира на предишни знания и на опита си. Ето защо в учебника последователно се прокарват тези виждания при осъществяване на педагогическата технология. Това обяснява присъствието на рубриките „Да припомним“, „Да знаем“, „Да четем с разбиране“ и „Енциклопедия“.

Успешното използване на тези рубрики обезпечава отговорите на учениците. Учениците стават активни, когато им е ясно какво ги питат, и отговарят, когато имат определени знания, когато са ангажирани емоционално, когато са съпричастни към проблемите, които се разглеждат.

Към педагогическата технология ще добавим и някои форми и средства, които са свързани с работата на учителя извън учебния час:

- *екскурзии;*
- *посещения на музеи;*
- *посещение на изложби;*
- *организиране на изложби;*
- *инсценирване на определени художествени текстове и др.*

Тази извънкласна дейност се провежда успоредно с учебната и във връзка с други изкуства и дисциплини. Това дава възможност учениците да съпоставят и оценяват самостоятелно литературните текстове и да разбират значението на междупредметните връзки.

3. Проверка, оценка и самооценка на знанията и на уменията на учениците – възможности, предложени в учебника

Няма никакво съмнение, че получаването на трайни и системни знания в значителна степен зависи от това как е организирана проверката на тези знания. Тя не трябва да се свежда до поставяне на една цифрова оценка от учителя. Проверката трябва да има обучаващ характер. В програмата е предвидено следното съотношение при формиране на срочната и на годишната оценка:

Текущи оценки от устни и от писмени изпитвания	60%
Оценки от контролни и от класни работи	20%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашна работа, работа по групи и др.)	20%

Текущата оценка според изискването се определя въз основа на устни и на писмени изпитвания.

Оценката за *устно изпитване* се поставя върху отговорите на учениците по време на беседите. Тук не става въпрос за цифрова оценка, която се поставя на всеки ученик по даден въпрос. Тя е сумарна оценка, резултат от наблюдението на учителя върху отговорите на учениците по време на беседването в часовете. В този смисъл учителят поставя оценка на отделни ученици, но в същото време преценява състоянието на подготовката на целия клас върху определен художествен текст, върху раздел и т.н.

В съвременното литературно обучение по-голяма роля има *писменото изпитване* (не става въпрос за писмените съчинения). В учебника по литература са предложени различни видове тестови задачи за проверка, оценка и самооценка:

- за установяване на знанията и уменията в началото и в края на учебната година (тестови задачи за установяване на входното и изходното равнище);
- за установяване на знанията и уменията върху конкретен художествен текст и върху цял раздел.

Тестовите задачи са различни по формат и по трудност. Предложена е информация за точките, които носи всяка правилно решена задача и примерна скала за превръщането на точките в цифрова оценка.

В 7. клас се предвиждат за изучаване следните видове писмени текстове:

- описание на предметна обстановка в художествен текст;
- отговор на литературен въпрос;
- разказ по преживяно.

В учебника се предлага не само алгоритъм за създаване на тези текстове, но и алгоритъм за самооценяване и оценяване на създадения текст.

Според авторите на учебника *оценките от контролни* и *класни работи* не трябва да имат само цифрово изражение. За учителя те трябва да бъдат основание за преценяване на равнището на знания и умения за даден конкретен момент и да служат като ориентир за подобряване на работата му.

Оценката от *други участия* в учебната работа не трябва да се пренебрегва от учителите, защото тя допълнително мотивира учениците.

РАБОТА С УЧЕБНИКА ПО ЛИТЕРАТУРА ЗА 7. КЛАС НА ИЗДАТЕЛСТВО „БУЛВЕСТ 2000“

Според програмата по български език и литература за компонента *литература* са предвидени 2,5 часа седмично, от които 0,5 часа за развиване на комуникативните компетентности. Това означава 90 часа по литература в рамките на учебната година, от които 18 часа са за развиване на комуникативните компетентности (72 часа за работа върху литературни текстове и 18 часа за развиване на комуникативни умения).

Препоръчителното процентно разпределение между различните видове уроци в програмата е следното: за нови знания – 44%, за упражнения – 37%, за преговор – 6%, за обобщение – 6%, и за контролни и класни работи – 7%.

В учебника това препоръчително изискване е спазено, като за часовете върху литературните текстове от програмата са предложени:

- нови знания – 28 теми, които са предвидени за 32 часа;
- упражнения – 19 теми, които са предвидени за 27 часа;
- преговор – 2 теми (начален и годишен), които са предвидени за 4 часа;
- обобщение 2 теми, които са предвидени за 3 часа (след двата раздела);
- контролни и класни работи – 6 часа (класна работа – 2 часа; тест за входно равнище – 1 час; тест след двата раздела – 2 часа; изходно равнище – 1 час).

От една страна, това процентно разпределение по видове уроци създава впечатление за ограничаване на учителя, особено на учителя по литература, който е склонен към по-разкрепостено мислене. Разбира се, че съществува тази опасност. От друга страна обаче, това разпределение е продиктувано от концепцията за обучение, в основата на което стои преди всичко превръщането на знанията в умения.

По принцип уроците за нови знания се отличават от тези за упражнение по своята цел. В обучението по литература обаче в съдържателен план те не могат да се различават много, защото взаимно се допълват. И уроците за нови знания, и уроците за упражнение винаги са съобразени с художествения текст, който се изучава, и се подчиняват на тема, определена от него. Темите при различните видове уроци са разнообразни, но винаги са подчинени на основната идея, обективно разкрита в текста. Заедно с това те са формулирани така, че да водят до очакваните резултати, заложени в учебната програма. Всеки от двата вида уроци е звено в една верига, в която организирано и постепенно се постигат пълнота, задълбоченост и разнообразие. Така според възрастта на учениците и според ограничения им литературен и житейски опит се изяснява художественият текст. Следва се принципът за единство на научност и достъпност – върви се от простото към сложното.

И уроците за нови знания, и уроците за упражнение са организирани предимно върху беседа с въпроси и задачи, подчинени на една тема, логически обвързани и йерархически подредени по трудност. В този смисъл няма рязка граница между двата вида уроци. Съществената разлика е, че при урока за нови знания учениците се запознават със съдържанието на конкретния художествен текст – чрез прочит на учителя/на учениците или чрез изслушване на актьорско изпълнение.

Обикновено първите въпроси от рубриката „Да разчетем текста“ водят към проверка на възприятията на учениците. В тази посока е и изясняването на значението на непознатите думи.

Урокът за нови знания е основан върху беседа. Всеки въпрос предполага отговор, свързан с актуализация на стари знания, които се въвеждат с рубриката „Да припомним“. Рубриките „Да знаем“ и „Да четем с разбиране“ предлагат нови знания, които дават възможност на учениците да конструират отговорите си. Същата функция изпълнява и рубриката „Енциклопедия“. Най-често урочната статия завършва със задачите от рубриката „Да приложим“. Те също обогатяват знанията и опита на учениците, развиват уменията им и им дават възможност да оценят постиженията си.

В центъра на *уроците за упражнение* стои повторението на предишни знания и прилагането им в

различна ситуация. Заедно с това тези уроци трябва да разширят, обогатят и затвърдят знанията и уменията на учениците. По тази причина в тези уроци рубриките носят същите заглавия. Всички упражнения имат точно определена тема. Тя е следвана последователно при въпросите, върху които е организиран урокът. Така у учениците се формират знания и умения за целенасочена работа.

Преговорните уроци в учебника имат конспективен характер. Като се отговаря на препоръчителното процентно разпределение, уроците за преговор са разположени в началото и в края на учебника. Урочните статии включват три компонента:

- инструкции за актуализиране на знанията по темата;
- задачи за преговор;
- илюстративен материал, подпомагащ преговора.

Първата преговорна тема е: „*Какво научих в часовете по литература в 6. клас*". Целта е да се актуализират знанията и уменията, усвоени в 6. клас, като се акцентира на онези от тях, при които учениците срещат по-големи трудности. Предложените по темата упражнения и задачи са съобразени с теста за установяване на входното равнище на знания и умения.

Втората преговорна тема е: „*В света на българската литература*". Работата по тази тема подготвя учениците да се справят със задачите от теста за установяване на изходното равнище на знания и умения, придобити в часовете по литература в 7. клас.

Уроците за обобщение са предвидени за затвърдяване на знанията и на уменията върху художествените текстове, изучавани във всеки от двата раздела. Урочните статии съдържат три компонента:

- въпроси за обобщение;
- синтезирана информация по темата за обобщение;
- задачи за изпълнение в клас или за домашна работа.

За беседата в тези уроци трябва да се подберат възлови въпроси, предимно тези, на които се е спряло вниманието на учениците при изучаване на конкретните художествени текстове и които са възбудили повече спорове. Знанията не се представят детайлно, а обобщено. В уроците за обобщение са предложени задачи със занимателен и творчески характер.

Уроците за развиване на комуникативните компетентности следват строго наименованието на вида текст и мястото им в програмата – включени са в отделен раздел („Да можем добре да говорим и да пишем") в края на учебника.

За часовете за развиване на комуникативните умения са предвидени 18 часа, разпределени, както следва:

- описание на предметна обстановка в художествен текст – нови знания – 2 часа, упражнения – 3 часа (общо 5 часа);
- отговор на литературен въпрос – нови знания 2 часа, упражнения – 6 часа (общо 8 часа);
- разказ по преживяно – 2 часа, упражнения – 3 часа (общо 5 часа).

Всички уроци за *нови знания* от този раздел притежават еднаква структура и включват:

- информация за същността на изучавания текст и неговите разновидности;
- алгоритъм за създаване на текста – етапи, стъпки, примери.

Уроците за *упражнение* съдържат:

- задачи за създаване на писмен или устен текст с инструкции и примери;
- упражнения за формиране на конкретни умения, необходими за създаването на определен вид текст (например за създаването на отговор на литературен въпрос учениците трябва да умеят да разчитат въпроса, да формулират теза, да подбират аргументи и т.н.);
- контролни въпроси, чиито отговори дават възможност на учениците да посочат постиженията и слабостите на свои и на чужди текстове (устни и писмени). Същевременно тези въпроси дават насоки за редактиране на допуснати грешки.

По отношение на уроците за развиване на комуникативните умения е необходимо да се направят следните уточнения:

Първо: Програмата изисква седмичният брой часове за развиване на комуникативните компетентности (в компонента *литература*) да е 0,5 часа. На практика това изискване се осъществява, като в годишното разпределение се планира един час на две седмици за развиване на комуникативните компетентности, като се започне от септември.

Второ: Според Наредба № 6 темите в учебника трябва „*да са в съответствие с последователността на темите за нови знания в учебната програма*".

Тези две изисквания не могат да бъдат едновременно реализирани, защото влизат в противоречие. Темата „Описание на предметна обстановка в художествен текст" в програмата е на първо място сред темите за развиване на комуникативните умения. Създаването на устно описание на обстановка в художествен текст обаче е тясно обвързано с изучаването на „Немили-недраги", което е на трето място в програмата, след текстовете на Чинтулов и „На прощаване" на Христо Ботев. Ето защо авторите на учебника препоръч-

ват в началото на годишното разпределение да се предвидят часове за изучаване на отговор на литературен въпрос, който може да се обвърже с поетическите текстове и след това да се запознаят с описанието на предметна обстановка в художествен текст.

Комбинирано примерно годишно разпределение на темите по български език и по литература за 7. клас можете да намерите на сайта на издателство „Булвест 2000".

УТВЪРДИЛ
Директор: .....
(Име, фамилия, подпис)

Примерно годишно тематично разпределение по литература за 7. клас

Съкращения: НЗ – нови знания; У – упражнение; ПР – преговор; КР – контролна работа; О – обобщение

ПЪРВИ УЧЕБЕН СРОК

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
1./IX	1. Начален преговор	ПР	Актуализиране на знания и умения, придобити до 7. клас.		Упражнява самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или на комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на силните и слабите си страни, на своя стил на учене.	беседа съпоставка	
1./IX	2. Начален преговор	ПР	Актуализиране на знания и умения, придобити до 7. клас.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи.	беседа съпоставка	
2./IX	3. Тест – входно равнище	КР	Установяване на входното равнище на знанията и уменията.		Упражняване на самоконтрол с цел определяне на силните и слабите си страни, на своя стил на учене.	тест	
2./IX	**I. Българинът във възрожденския свят** 4. Българинът във възрожденския свят	НЗ	Различава основни ценности и норми на българина във възрожденския свят. Съпоставя свои ценности с ценности на българина във възрожденския свят и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
2./IX	**I.1. „Стани, стани, юнак балкански" и „Вятър ечи, Балкан стене" (Д. Чинтулов)** 5. Песните на Добри Чинтулов – пламенен зов за борба и химн на борците за свобода	НЗ	Различава основни ценности и норми на българина във възрожденския свят. Съпоставя свои ценности с ценности на българина във възрожденския свят и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Познава значението на понятието *лирически говорител*.	лирически говорител	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка работен лист	
3./X	6. Отговор на литературен въпрос	НЗ	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа писмен текст работен лист	
3./X	7. Отговор на литературен въпрос	НЗ	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа писмен текст работен лист	
4./X	8. Образите на Крали Марко и на Юнака от стихотворението „Вятър ечи, Балкан стене"	У	Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Стани, стани, юнак балкански" и във „Вятър ечи, Балкан стене".		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи. Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем.	беседа съпоставка дискусия тест работа по групи	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
4./X	**I.2. „На прощаване в 1868 г.“ (Хр. Ботев)** 9. Изборът на свободата	НЗ	Познава значението на понятието *лирически герой*. Обяснява функциите на лирическия герой в „На прощаване в 1868 г.“ за смисловото изграждане на текста.	лирически герой	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа дискусия работен лист	
4./X	10. Смъртта и заветът	НЗ	Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
5./X	11. Победното завръщане	НЗ	Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
5./X	12. Паметта за саможертвата	НЗ	Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
6./X	13. Ценността на свободата	У	Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка дискусия работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
6./X	14. Чувствата, настроенията, преживяванията на лирическите герои	У	Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г." преживявания, настроения, състояния на героя.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия тест	
6./X	15. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
7./XI	16. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
7./XI	**I.3. Из „Немили-недраги" (Ив. Вазов): I, II, III, V, X глава, епилог** 17. Хъшовете между страданието и героизма	НЗ	Познава значението на понятието *повест* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Немили-недраги". Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.	повест	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	
8./XI	18. Предметната обстановка и героите	У	Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъсите от „Немили-недраги".		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка индивидуални задачи	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
8./XI	19. Описание на предметна обстановка в художествен текст	НЗ	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа писмен текст работен лист	
8./XI	20. Описание на предметна обстановка в художествен текст	НЗ	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа писмен текст работен лист	
9./XI	21. Суровият делник и мечтата за подвиг и саможертва	НЗ	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги“ действията и развитието на героите в сюжета.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
9./XI	22. „Свое“ и „чуждо“, „родина“ и „чужбина“ в света на хъшовете	У	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги“ действията и развитието на героите в сюжета.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия индивидуални задачи	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
10./XI	23. Памет, достойнство и завет в речта на Странджата	НЗ	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
10./XI	24. Смъртта на Знаменосеца – страдалческа и героична	НЗ	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи	
10./XI	25. Странджата и Бръчков – ценности, действия и развитие на героите в сюжета	У	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия индивидуални задачи	
11./XII	26. Хладнокръвие и решителност при изпълнението на една патриотична мисия	НЗ	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
11./XII	27. Героичната саможертва и мъчителната агония	НЗ	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи	
12./XII	28. „Времето на самопожертвуванията" и „епохата на дребните характери"	У	Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка индивидуални задачи тест	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
12./XII	29. Описание на предметна обстановка в художествен текст	У	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
12./XII	30. Описание на предметна обстановка в художествен текст	У	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
13./XII	**I.4. „Една българка" (Ив. Вазов)** 31. Историческата действителност, разкрита в първа част на разказа „Една българка"	НЗ	Обяснява значението на сюжета в разказа „Една българка". Познава значението на понятието *композиция*. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка".	композиция	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
13./XII	32. „Да направя това добро... клетнику!“	НЗ	Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
14./I	33. Благородството и състраданието срещу страха и егоизма	НЗ	Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.	беседа съпоставка творческа задача работен лист	
14./I	34. Изпитанията на българката в стремежа ѝ да стори добро	НЗ	Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
14./I	35. Да бъдеш майка, спасител, провидение	НЗ	Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
15./I	36. Историческа достоверност и художествена измислица в разказа „Една българка“	НЗ	Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
15./I	37. Заглавието и мотото на разказа „Една българка“	У	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка индивидуални задачи	
16./I	38. Композицията на разказа „Една българка“	У	Познава значението на понятието *композиция*.			беседа съпоставка	
16./I	39. Композицията на разказа „Една българка“	У	Обяснява отношенията между началото и края на разказа „Една българка“ и оценява значението им за завършеността на текста.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия тест	
16./I	40. Описание на предметна обстановка	У	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	

ВТОРИ УЧЕБЕН СРОК

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
17./II	**I.5. „Опълченците на Шипка“ (Ив. Вазов)** 41. Срамът и славата	НЗ	Познава значението на понятието *ода* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Опълченците на Шипка“. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Опълченците на Шипка“.	ода	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	
17./II	42. Храбростта и подвигът	НЗ	Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
18./II	43. Незабравимите бранители на върха	У	Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
18./II	44. Незабравимите бранители на върха	У	Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка“ преживявания, настроения, състояния на героя.			беседа съпоставка дискусия тест	
18./II	**I.6. „Българският език“ (Ив. Вазов)** 45. Защита и възхвала на родното слово в одата „Българският език“	НЗ	Разпознава жанрови характеристики на одата, проявени в „Българският език“. Различава и тълкува в „Българският език“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Българският език“.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
19./II	46. „Своето“ и „чуждото“	У	Различава и тълкува в „Българският език“ преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи. Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.	беседа съпоставка индивидуална задача дискусия работен лист	
19./II	47. „Своето“ и „чуждото“	У	Идентифицира интерпретирани в „Българският език“ проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия тест работен лист	
20./II	48. Българинът във възрожденския свят	О	Актуализира и обобщава знанията и уменията върху раздела „Българинът във възрожденския свят“.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка обобщение	
20./II	49. Българинът във възрожденския свят	О	Актуализира и обобщава знанията и уменията върху раздела „Българинът във възрожденския свят“.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка обобщение	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
20./II	50. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
21./III	51. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
21./III	52. Тест – първи раздел	КР	Установяване на равнището на знания и умения върху раздела „Българинът във възрожденския свят“.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	тест работа по групи	
22./III	**II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти** 53. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти	НЗ	Различава основни ценности и норми на човека в обществото. Съпоставя ценности на човека в обществото и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка	
22./III	**II.1. Из „До Чикаго и назад“ (Ал. Константинов)** 54. Проблемът „ние и другите“ в „До Чикаго и назад“	НЗ	Различава основни ценности и норми на човека в обществото. Съпоставя ценности на човека в обществото и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ действията и развитието на героите.		Наблюдаване на начините, по които художествената литература функционализира чуждия език (в откъса от „До Чикаго и назад“, в „Бай Ганьо пътува“).	беседа съпоставка работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
22./III	55. Функциите на предметната обстановка в откъса от „До Чикаго и назад“	У	Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъса от „До Чикаго и назад“.		Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.	беседа съпоставка дискусия тест работа по групи	
23./III	56. Проблемът „ние и другите“ в „Бай Ганьо пътува“	НЗ	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа в „Бай Ганьо пътува“. Идентифицира в „Бай Ганьо пътува“ проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Наблюдаване на начините, по които художествената литература функционализира чуждия език (в откъса от „До Чикаго и назад“, в „Бай Ганьо пътува“). Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	
23./III	57. Художественият образ на Бай Ганьо и един от неговите прототипи	У	Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ действията и развитието на героите.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	индивидуални задачи, работа по групи	
24./III	58. Художественият образ на Бай Ганьо и един от неговите прототипи	У	Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ действията и развитието на героите.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	индивидуални задачи, индивидуални задачи	
24./III	59. Образът на Бай Ганьо в различни изкуства	У	Различава основни ценности и норми на човека в обществото. Идентифицира в „Бай Ганьо пътува“ проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Превод от един език на друг, например „рисуване с думи“ на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.	беседа съпоставка дискусия тест	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
24./III	**II.2. „Неразделни" (Пенчо Славейков)** 60. „Неразделни" – балада за любовта, победила смъртта	НЗ	Познава значението на понятието *балада* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Неразделни". Различава и тълкува в „Неразделни" преживявания, настроения, състояния на героя.	балада	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	
25./IV	61. „Неразделни" – балада за любовта, победила смъртта	НЗ	Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Неразделни".		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи	
25./IV	62. Баладата „Неразделни" и българската народна песен	У	Идентифицира интерпретирани в „Неразделни" проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
26./IV	63. Баладата „Неразделни" и българската народна песен	У	„Неразделни" проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Превод от един език на друг, например „рисуване с думи" на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.	беседа съпоставка дискусия тест	
26./IV	64. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
26./IV	65. Отговор на литературен въпрос	У	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работен лист	
27./IV	**II.3. „Заточеници" (Пейо Яворов)** 66. Болезненото сбогуване с родното пространство	НЗ	Познава значението на понятието *елегия* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Заточеници". Различава и тълкува в „Заточеници" преживявания, настроения, състояния на героя.	елегия	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка работен лист	
27./IV	67. Болезненото сбогуване с родното пространство	НЗ	Обяснява функциите на лирическия герой в „Заточеници" за смисловото изграждане на текста.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
28./V	68. Любов и носталгия по родината	У	Различава и тълкува в „Заточеници" преживявания, настроения, състояния на героя.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка дискусия работен лист	
28./V	69. Любов и носталгия по родината	У	Различава и тълкува в „Заточеници" преживявания, настроения, състояния на героя.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Превод от един език на друг, например „рисуване с думи" на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.	беседа съпоставка дискусия тест	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
28./V	**II.4. „По жътва“ (Елин Пелин)** 70. Човекът и природата	НЗ	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жътва“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Различава и тълкува в „По жътва“ действията и развитието на героите.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
29./V	71. Човекът и природата	НЗ	Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жътва“ и оценява значението им за завършеността на текста.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
29./V	72. Разказ по преживяно	НЗ	Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа работа по групи работен лист	
30./V	73. Разказ по преживяно	НЗ	Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа творческа задача работа по групи работен лист	
30./V	74. Жътвата – празник и жертвоприношение	У	Различава и тълкува в „По жътва“ действията и развитието на героите.		Превод от един език на друг, например „рисуване с думи“ на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.	беседа съпоставка индивидуални задачи работа по групи работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
30./V	75. Жътвата – празник и жертвоприношение	У	Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жътва“ и оценява значението им за завършеността на текста.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка дискусия тест	
31./V	**II.5. „По жицата“ (Й. Йовков)** 76. „По жицата“ – разказ за страданието, състраданието и надеждата	НЗ	Различава и тълкува в „По жицата“ действията и развитието на героите. Идентифицира интерпретирани в „По жицата“ проблеми и конфликти, свързва ги с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Превод от един език на друг, например „рисуване с думи“ на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	
31./V	77. „По жицата“ – разказ за страданието, състраданието и надеждата	НЗ	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жицата“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жицата“ и оценява значението им за завършеността на текста.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка индивидуални задачи работа по групи работен лист	
32./VI	78. Героите в разказа „По жицата“	У	Различава и тълкува в „По жицата“ действията и развитието на героите.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка индивидуални задачи работен лист	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
32./VI	79. Героите в разказа „По жицата“	У	Идентифицира интерпретирани в „По жицата“ проблеми и конфликти, свързва ги с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.		Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.	беседа съпоставка работа по групи работен лист	
32./VI	80. Композицията на разказа „По жицата“	У	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жицата“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жицата“ и оценява значението им за завършеността на текста.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа съпоставка дискусия тест	
33./VI	81. Разказ по преживяно	У	Създава в устна форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Спазва правилата на книжовния изговор.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	устен текст творческа задача работен лист	
33./VI	82. Разказ по преживяно	У	Създава в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст творческа задача работен лист	
34./VI	83. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти	О	Актуализира и обобщава знанията и уменията върху раздела „Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти“.		Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността.	беседа съпоставка обобщение	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
34./VI	84. Тест – втори раздел	КР	Установяване на равнището на знания и умения върху раздела „Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти“.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	тест работа по групи	
34./VI	85. Разказ по преживяно	У	Създава в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Спазва изучените книжовни езикови правила.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст творческа задача работен лист	
35./VI	86. Класна работа	КР	Установяване на равнището на знания и умения по литература. Проверка и оценка.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работа по групи	
35./VI	87. Класна работа	КР	Установяване на равнището на знания и умения по литература. Проверка и оценка.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	писмен текст работа по групи	
36./VI	88. В света на българската литература. Годишен преговор	ПР	Актуализира и обобщава знанията и уменията, придобити в часовете по литература в 7. клас.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа съпоставка обобщение	

Календар – седмица/ месец	Тема	Вид на урока	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване по теми и/или раздели	Забележка
36./VI	89. В света на българската литература. Годишен преговор	ПР	Актуализира и обобщава знанията и уменията, придобити в часовете по литература в 7. клас.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	беседа съпоставка обобщение	
36./VI	90. Тест – изходно равнище	КР	Установяване на равнището на знания и умения по литература. Проверка и оценка.		Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.	тест работа по групи	

МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ И РАЗРАБОТКИ НА УРОЦИТЕ, ВКЛЮЧЕНИ В УЧЕБНИКА ПО ЛИТЕРАТУРА ЗА 7. КЛАС

Тема: Какво научих в часовете по литература в 6. клас – урок за преговор (2 часа)

В учебната програма се препоръчва 6% от часовете по литература да са за преговор. В учебника са предложени две теми за преговор (начален и годишен), всяка от които се реализира в рамките на 2 часа.

План на урока	1. Запознаване с информацията от таблиците 2. Отговор на въпросите към всяка от таблиците 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Различават и тълкуват в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета. • Различават и тълкуват в изучавани поетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя. • Тълкуват конкретни (откъси от) текстове съобразно жанровите им характеристики. • Познават значението на следните понятия: *повествовател*, *пейзаж*, *мотив*, *характеристика на герой*. • Обясняват функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в изучавани повествователни текстове. • Обясняват мотивацията на герой в изучаван дълъг повествователен текст. • Обясняват функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в изучавани художествени текстове. • Обясняват значенията на конкретен мотив за тематично-смисловото и/или сюжетното развитие в изучаван художествен текст. • Обясняват значенията на характеристика на герой в изучаван художествен текст. • Различават в художествен текст словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обясняват значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или текста. • Различават в художествен текст отклонения от обичайния за българската реч словоред и обясняват значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или на текста.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за изучените в 6. клас жанрове и художествени текстове.
Съдържателни акценти	Актуализацията се осъществява, като за всеки клас конкретно се отчита усвоеното от учениците. Използва се информацията в таблиците. Отделя се по-голямо внимание на онези понятия от програмата за 6. клас, които не са усвоени.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник, художествени текстове за онагледяване (по избор) в зависимост от интересите и постиженията на учениците
Допълнителни дейности	Задачите от рубриката „Да приложим“ могат да се изпълняват по групи, като се въведе състезателен елемент.
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Задачи 2 и 3 от „Да приложим“.

I. БЪЛГАРИНЪТ ВЪВ ВЪЗРОЖДЕНСКИЯ СВЯТ

Тема: Българинът във възрожденския свят – урок за нови знания

План на урока	1. Възраждането – същност и времева рамка 2. Българинът преди Възраждането 3. Българинът във възрожденския свят
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – Познават понятията *културна епоха*, *национални ценности*. – Разпознават разнообразните аспекти на националното – език, култура, история, национално пространство, национални герои, борба за национално освобождение...
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за чуждото владичество, борбите на българите, културните процеси, придобити в часовете по човекът и обществото, история, литература.
Съдържателни акценти	Прочита се урочната статия и се провежда беседа по предложените въпроси. Разсъждава се върху проблема за българина във възрожденския свят в откъса от втория увод на Паисиевата „История".
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Изготвяне на презентация за Българското възраждане като културна епоха.

„Стани, стани, юнак балкански" и „Вятър ечи, Балкан стене", *Добри Чинтулов*

Тема: Песните на Добри Чинтулов – пламенен зов за борба и химн на борците за свобода – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване с биографията и творчеството на Добри Чинтулов 2. Прочит на стихотворенията „Стани, стани, юнак балкански" и „Вятър ечи, Балкан стене" или изслушване на запис с актьорско изпълнение 3. Анализиране на стихотворенията с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста" 4. Изясняване на понятието *лирически говорител* 5. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим"
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на героя. • Формулират основната тема на двете творби. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за стихотворението като литературен жанр.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *лирически говорител*. Поставя се акцент върху призивния характер на двете стихотворения. Проследяват се образите в двете творби, чувствата и преживяванията на лирическия говорител. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем", „Да разчетем текста", „Да четем с разбиране", „Да приложим", „Дискусионен клуб", работен лист № 1
Допълнителни дейности	Търсене и изслушване на изпълнения на Чинтулови песни. Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 1. Провеждане на дискусия на тема „Какво означава да си родолюбец днес".
Задачи за контрол	Задача 3 от „Да приложим".

Тема: Образите на Крали Марко и на юнака от стихотворението „Вятър ечи, Балкан стене“ – урок за упражнение

План на урока	1. Прочит на стихотворението от Добри Чинтулов и на откъса от народната песен „Бил се Марко с турци еничари“ 2. Сравняване на двата художествени текста – герои, качества, послания 3. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на народната песен като фолклорен жанр и на Крали Марко като фолклорен герой. • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическия говорител във „Вятър ечи, Балкан стене“. • Формулират основната тема на двете творби. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за особеностите на народната песен и за образа на Крали Марко във фолклорните текстове.
Съдържателни акценти	Съпоставката и сравняването на двата текста се правят с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Проследяват се образите в двете творби, чувствата и преживяванията на героите. Поставя се акцент върху приликите и разликите между двата художествени текста. Решават се тестовите задачи за оценка и самооценка на знанията и уменията върху стихотворенията на Добри Чинтулов.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да припомним“, „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 1, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Задача 2 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 1 и от електронния учебник. Провеждане на дискусия на тема „Страхът е присъщ на робите, а смелостта на свободните хора“.
Задачи за контрол	Задача 3 от „Да приложим“, тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – В стихотворението „Стани, стани, юнак балкански“ лирическият говорител призовава българите на бунт, а във „Вятър ечи, Балкан стене“ юнакът зове братята си на оръжие. – И в двете стихотворения са използвани обръщения и заповедни изречения по цел на общуване, които придават призивен характер на произведенията. 2. Б; 3. Г; 4. В; 5. Б

„На прощаване в 1868 г.“, *Христо Ботев*

Тема: Изборът на свободата – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване с биографията и творчеството на Христо Ботев 2. Прочит на стихотворението „На прощаване в 1868 г.“ или изслушване на запис с актьорско изпълнение 3. Анализиране на първата смислова част от стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 4. Изясняване на понятията *лирически герой, лирически Аз* 5. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на героя. • Формулират основната тема на съответната смислова част. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за стихотворението като литературен жанр и знанията за автора.

Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *лирически герой, лирически Аз*. Поставя се акцент върху избора на лирическия герой. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическите герои. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 2
Допълнителни дейности	Търсене и изслушване на изпълнение на стихотворението. Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 2.
Задачи за контрол	Задача 1 от „Да приложим“.

Тема: Смъртта и завета – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на втората смислова част и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на втората смислова част от стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на героя. • Формулират основната тема на съответната смислова част. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за опозиционна двойка.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *завет, приемственост в борбата*. Поставя се акцент върху посланието на лирическия герой към братята. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическите герои. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 2
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 2.
Задачи за контрол	Задачата от „Да приложим“.

Тема: Победното завръщане – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на третата смислова част и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на третата смислова част от стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на героя. • Формулират основната тема на съответната смислова част. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за стихотворението като литературен жанр
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *завет, приемственост в борбата*. Поставя се акцент върху извоюваната свобода и изпълнения патриотичен дълг. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическите герои. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 2

Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 2.
Задачи за контрол	Задачата от „Да приложим“.

Тема: Паметта за саможертвата – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на четвъртата смислова част 2. Анализиране на четвъртата смислова част от стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на героя. • Формулират основната тема на съответната смислова част. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за опозиционна двойка.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *памет*. Поставя се акцент върху посланието на лирическия герой към братята. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическите герои. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 2
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 2.
Задачи за контрол	Задача 3 от „Да приложим“.

Тема: Ценността на свободата – урок за упражнение

План на урока	1. Припомняне на стихотворението „Стани, стани, юнак балкански“ от Добри Чинтулов 2. Разсъждения по темата за ценността на свободата с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Сравняване на двата художествени текста – герои, качества, послания 4. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на Чинтуловата поезия и функциите на лирическия говорител в стихотворението „Стани, стани, юнак балкански“. • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическия герой в „На прощаване в 1868 г.“. • Формулират основната тема, проблемите, ценностите, избора на човека, посланията в двете творби. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за особеностите на Чинтуловата поезия и за образа на юнака в нея.
Съдържателни акценти	Разсъжденията по проблема се опират на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Съпоставката и сравняването на двата текста се правят с помощта на въпросите от таблицата в рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху приликите и разликите между двата художествени текста. Дискутира се по предложените проблеми от рубриката „Дискусионен клуб“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 2, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задача 2 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 3 и/или 4 от „Да приложим“.

Тема: Чувствата, настроенията, преживяванията на лирическите герои – урок за упражнение

План на урока	1. Проследяване на чувствата и преживяванията на героите в различните смислови части на стихотворението 2. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават емоционалната атмосфера на творбата. • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическите герои. • Формулират промяната в чувствата и настроенията на героите и причините за тази промяна. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за емоционалните преживявания на героите в лирически текст.
Съдържателни акценти	Разсъжденията по темата се правят с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Проследяват се чувствата и преживяванията на героите в лирическия ход на творбата. Поставя се акцент върху причините за промяната в чувствата, настроенията, преживяванията на героите. Решаване на тестовите задачи за оценка и самооценка на знанията и уменията върху стихотворението „На прощаване в 1868 г.“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 2, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Задача 2 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 1 и от електронния учебник. Провеждане на дискусия по една от темите, предложени в „Дискусионен клуб“.
Задачи за контрол	Задача 3 и/или 4 от „Да приложим“, тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Още в началото на творбата споделя с майката направения житейски избор и очаква разбиране и подкрепа. – С майката споделя омразата си към *„таз турска черна прокуда“* и радостното нетърпение да премине по-скоро *„през тиха бяла Дунава“*, за да се бие за свободата на отечеството. 2. Б; 3. Б; 4. В; 5. А

„Немили-недраги“, *Иван Вазов*

Тема: Хъшовете между страданието и героизма – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Иван Вазов 2. Прочит на първа глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 3. Анализ на първа глава от повестта „Немили-недраги“ 4. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за характеристика на герой.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Иван Вазов (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника). Изяснява се значението на понятията *повест*, *повествовател*, *прототип*. Първа глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 3, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.

Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 3 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 4 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Предметната обстановка и героите – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на предметната обстановка и нейните функции в първа глава от повестта „Немили-недраги“ с помощта на откъс от романа „Под игото“ и с въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 2. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на понятието *предметна обстановка*. • Могат да коментират функциите на предметната обстановка.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за ролята на предметната обстановка в художествен текст, за ценностите на епохата, за настроението, което поражда предметната обстановка.
Съдържателни акценти	Прочита се откъсът от романа „Под игото“, свързан с изображение на предметна обстановка. Изяснява функциите на предметната обстановка с помощта на въпросите. Провежда се дискусия на тема: „В предметната обстановка се оглеждат същността на човека и ценностите в неговия свят“ или „Предметите по-скоро скриват, отколкото разкриват истината за човека“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачата от рубриката „Да приложим“.

Тема: Суровият делник и мечтата за подвиг и саможертва – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на втора глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 2. Анализ на втора глава от повестта „Немили-недраги“ 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжет, за преносна употреба и за функции на повествователя.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *отклонение от сюжета*. Втора глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху опозициите минало – настояще, настояще – бъдеще, сън – събуждане.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 3, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 3 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 4 от рубриката „Да приложим“.

Тема: „Свое“ и „чуждо“, „родина“ и „чужбина“ в света на хъшовете – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на опозицията „свое“ – „чуждо“, „родина“ – „чужбина и нейното функции във втора глава от повестта „Немили-недраги“ с помощта на съпоставка с други изучени произведения и с въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 2. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на понятието *опозиция*. • Могат да коментират функциите на противопоставянето „свое“ – „чуждо“.

Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за житейски избор, за конфликт, за родината и свободата като ценности.
Съдържателни акценти	Изясняват се функциите на противопоставянето „родина“ – „чужбина“ с помощта на въпросите. Провежда се дискусия по една от темите в рубриката „Дискусионен клуб“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 2 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Памет, достойнство и завет в речта на Странджата – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на трета глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 2. Анализ на трета глава от повестта „Немили-недраги“ 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да открият отделните сюжетни моменти в повествователен текст. • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжет, за зрителни и слухови представи, за повод и причина за дадено действие, за опозиционни двойки.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *памет*, *достойнство*, *завет*. Трета глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху причините, същността и въздействието на речта на Странджата.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 4, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника. Посещение на театралния спектакъл „Хъшове“ или гледане на филмовата му версия.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 4 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 3 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Смъртта на Странджата – страдалческа и героична – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на пета глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 2. Анализ на трета глава от повестта „Немили-недраги“ 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за нравствена характеристика, за ключови думи.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *смисъл на живота и на смъртта*, *мъченическа* и *героична смърт*. Пета глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху връзката между старото и младото поколение борци за свобода, за саможертвата и паметта, за завета на умиращия хъш.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 4, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника. Посещение на театралния спектакъл „Хъшове“ или гледане на филмовата му версия.

Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 4 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачите от рубриката „Да приложим“.

Тема: Странджата и Бръчков – ценности, действия и развитие на героите в сюжета – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на понятието *житейски ценности* и връзката му с действието и развитието на героите в сюжета с помощта на съпоставка с други изучени произведения и с въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 2. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на понятията *ценност, сюжет, характеристика на герой.* • Могат да коментират ценностите, действията и развитието на героите в сюжета.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за житейски избор, за ценностите на българина във Възрожденския свят.
Съдържателни акценти	Изясняват се изборът, ценностите, нравствената характеристика на героите с помощта на въпросите. Провежда се дискусия на темите, предложени в рубриката „Дискусионен клуб“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 4 и/или 5 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Хладнокръвие и решителност при изпълнението на една патриотична мисия – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на десета глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 2. Анализ на десета глава от повестта „Немили-недраги“ 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да открият отделните сюжетни моменти в повествователен текст. • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за пейзажно изображение, за време и пространство, за нравствена характеристика, за художествен герой и историческа личност.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *патриотична мисия* и *нравствени качества*, проявени от героя при изпълнението ѝ. Десета глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху препятствията, които героят преодолява, и върху качествата му, разкрити от повествователя.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 5, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника. Посещение на театралния спектакъл „Хъшове“ или гледане на филмовата му версия.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 5 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 3 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Героичната саможертва и мъчителната агония – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на седемнадесета глава от повестта „Немили-недраги“ (или изслушване на актьорско изпълнение) и разясняване на непознатите думи 2. Анализ на седемнадесета глава от повестта „Немили-недраги“ 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да открият отделните сюжетни моменти в повествователен текст и да формулират конфликта/конфликтите в него. • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за конфликт, завършек на художествен текст, художествена рамка.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *героична саможертва* и *мъчителна агония*. Седемнадесета глава се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“. Поставя се акцент върху опозициите героично минало – безславно настояще, физическа смърт – духовно безсмъртие, живот – духовна смърт.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Енциклопедия“, „Да приложим“, работен лист № 5, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника. Посещение на театралния спектакъл „Хъшове“ или гледане на филмовата му версия.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 5 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 3 от рубриката „Да приложим“.

Тема: „Времето на самопожертвуванията“ и „епохата на дребните характери“ – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на понятията *епоха на свободолюбие*, *героизъм и саможертва* и *„епоха на дребните характери“* с помощта на съпоставка с други текстове и с въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 2. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на понятията *историческа епоха, ценност, характеристика на герой.* • Могат да съпоставят ценностите, характерни за епохите преди и след Освобождението.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за житейски избор, за ценностите на българина във Възрожденския свят, за ценностите на следосвобожденската епоха.
Съдържателни акценти	Изясняват се изборът, ценностите, нравствената характеристика на героите с помощта на въпросите. Провежда се дискусия по темите, предложени в рубриката „Дискусионен клуб“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачите от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Миналото на хъшовете е изпълнено с битки в името на отечеството, а настоящето е тежка и мъчителна борба за оцеляване. – В миналото са били герои – активни, юначни, самопожертвователни. В настоящето са отритнати и презрени от румънското общество *„кокошари“*, обречени на принудително бездействие. 2. В; 3. А; 4. Г; 5. А

„Една българка", *Иван Вазов*

Тема: Историческата действителност, разкрита в първа част на разказа „Една българка" – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на първа част от разказа с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста" 3. Запознаване с новите понятия *експозиция, завръзка, кулминация, развръзка* и *композиция* 4. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим"
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на разказа като литературен жанр. • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите в творбата. • Формулират основната тема на първа част. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за разказа като литературен жанр.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *експозиция, завръзка, кулминация, развръзка* и *композиция.* Поставя се акцент върху историческата обстановка и въздействието на събитията върху поведението на героите; коментира се образът на баба Илийца.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем", „Да разчетем текста", „Да четем с разбиране, „Да приложим", „Енциклопедия", работен лист № 6, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 6 и от електронния вариант на учебника.

Тема: „Да направя това добро... клетнику" – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на втора част от разказа с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста" 3. Запознаване с новото понятие *ретроспекция* 4. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим"
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *завръзка*. • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите в творбата. • Формулират основната тема на втора част. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на първа част на разказа. Припомня се значението на понятието *завръзка*.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *ретроспекция*. Поставя се акцент върху значението на втора част в развитието на сюжета на разказа. Коментират се диалогът между героите и монологът на баба Илийца.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем", „Да разчетем текста", „Да четем с разбиране", „Да приложим", работен лист № 6, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите на електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 6, задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 3 от „Да приложим".

Тема: Благородството и състраданието срещу страха и егоизма – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на трета част от разказа 3. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим"

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите в творбата. • Формулират основната тема на трета част. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на първа и втора част на разказа.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху значението на трета част в развитието на сюжета на разказа. Коментира се диалогът между героите. Характеризират се образите им, като се акцентира върху контраста като основен похват, чрез който са изградени. Анализира се функцията на пейзажа в началото на трета част.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 7, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Организиране на екскурзия до Черепишкия манастир.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 7 и от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 5 от „Да приложим“.

Тема: Изпитанията на българката в стремежа ѝ да стори добро – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на четвърта част от разказа с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите. • Формулират основната тема на четвърта част. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на първа, втора и трета част на разказа. Припомня се значението на понятието *кулминация*.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху значението на четвърта част в развитието на сюжета на разказа. Анализира се функцията на пейзажа. Изясняват се символните значения на опозицията *ден – нощ*. Коментират се поведението, мислите и чувствата на главната героиня. Акцентира се върху основните похвати, чрез които е изграден образът на баба Илийца.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 7, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 7 и от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 4 и 5 от „Да приложим“.

Тема: Да бъдеш майка, спасител, провидение – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на пета част от разказа с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите. • Формулират основната тема на пета част. • Познават значението на понятието *кулминация*. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на първа, втора, трета и четвърта част на разказа.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху значението на пета част в развитието на сюжета на разказа. Анализира се функцията на пейзажа. Акцентира се върху символните значения на опозицията *ден – нощ*. Коментират се поведението, мислите и чувствата на героите. Акцентира се върху основните похвати, чрез които са изградени образите на баба Илийца и на бунтовника.

Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, работен лист № 8, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 8 и от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 2 от „Да приложим“.

Тема: Историческа достоверност и художествена измислица в разказа „Една българка“ – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на художествения текст и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на шеста част от разказа с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 4. Изясняване на значението на понятието *епилог* 3. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите. • Формулират основната тема на шеста част. • Познават значението на понятието *развръзка*. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на първа, втора, трета, четвърта и пета част на разказа. Припомнят се знанията за понятието *развръзка*.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху значението на шеста част в развитието на сюжета на разказа. Анализира се функцията на пейзажа. Отбелязва се, че той е в контраст на случките, за които се разказва в тази част на разказа. Коментират се поведението, мислите и чувствата на героите. Акцентира се върху основните похвати, чрез които са изградени образите им.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 8, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 8 и от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 4 от „Да приложим“.

Тема: Заглавието и мотото на разказа „Една българка“ – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на функцията на заглавието в художествен текст и значението на понятието *мото* (*епиграф*) 2. Прочит на народната песен „Юнашка глава“ 3. Анализиране на народната песен, от която е взето мотото на разказа 4. Коментиране на първото и на второто заглавие на разказа 3. Изпълнение на част от задачите в рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират развитието на сюжета и да характеризират героите. • Формулират основната тема на отделните части и на целия разказ. • Познават значението на понятието *заглавие на художествен текст*. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, героите и посланията на разказа. Припомнят се знанията за новите понятия *експозиция, завръзка, кулминация, развръзка*.
Съдържателни акценти	Изясняват се значенията на двете заглавия на разказа и се правят изводи. Анализира се народната песен с помощта на въпросите в рубриката „Да разчетем текста“. Поставя се акцент върху смисъла на мотото на разказа. Провежда се дискусия на тема: „Героите се появяват в неспокойно време“ или „В живота винаги има място за подвиг“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, „Енциклопедия“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Въпрос 2 от „Да разчетем текста“.

Тема: Композиция на разказа „Една българка“ – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Изясняване на композицията на разказа „Една българка“ с помощта на откъс от статия на Искра Панова и с въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 2. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на понятията *композиция* и *ретроспекция*. • Могат да коментират развитието на сюжета и ролята на всяка от частите в целия разказ.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за композиция на художествен текст, героите и посланията на разказа. Припомня се значението на понятието *ретроспекция*.
Съдържателни акценти	Прочита се откъсът от статия на Искра Панова, свързана с особеностите на Вазовия разказ. Изяснява се композицията на „Една българка“ с помощта на въпросите. Провежда се дискусия на тема: „Измеренията на подвига днес“ или „Имаме ли потребност от герои в днешно време?“. Решават се тестовите задачи от рубриката „Да проверим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, „Енциклопедия“, „Да проверим“, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Всеотдайно, без да жали сили и средства се бори за живота на болното си внуче. – Рискува живота си и прави всичко по силите си, за да помогне на преследвания бунтовник. 2. Б; 3. Г; 4. А; 5. В

„Опълченците на Шипка“, *Иван Вазов*

Тема: Срамът и славата – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на лирическия увод (или изслушване на запис с актьорско изпълнение на текста) и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на лирическия увод на стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на лирическия говорител. • Формулират основната тема на съответната смислова част. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за функция на заглавието и подзаглавието, за лирически говорител, за конфликт и за художествен мотив.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *ода*. Поставя се акцент върху конфликта, изяснява се смисълът на опозицията *срам – слава*. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическия говорител. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Енциклопедия“, „Да приложим“, работен лист № 9.
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 9.
Задачи за контрол	Задачата от „Да приложим“.

Тема: Храбростта и подвигът – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Прочит на същинската част и на епилога (или изслушване на запис с актьорско изпълнение на текста) и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на същинската част и на епилога на стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на стихотворението като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на лирическия говорител. • Формулират основната тема на съответните смислови части. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за художествено време и художествено пространство, за лирически говорител и лирически герои, за конфликт и за художествен мотив.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху конфликта, изяснява се смисълът на опозицията *защитници на върха – турци*. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическия говорител. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение. Поставя се акцент върху храбростта и подвига на опълченците, върху духовното им надмощие над турците.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да знаем“, „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Енциклопедия“, „Да приложим“, работен лист № 9
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 9.
Задачи за контрол	Задачата от „Да приложим“.

Тема: Незабравимите бранители на върха – урок за упражнение

План на урока	1. Проследяване на чувствата и преживяванията в различните смислови части на стихотворението 2. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават емоционалната атмосфера на творбата. • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическите герои. • Формулират промяната в чувствата и настроенията на героите и причините за тази промяна. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за емоционалните преживявания и нравствените характеристики на героите в лирически текст.
Съдържателни акценти	Разсъжденията по темата се правят с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Проследяват се чувствата, преживяванията и нравствените характеристики на героите в лирическия ход на творбата. Поставя се акцент върху причините за промяната в чувствата, настроенията, преживяванията на героите. Решаване на тестовите задачи за оценка и самооценка на знанията и уменията върху одата „Опълченците на Шипка“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 9, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Задача 1 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 9 и от електронния учебник. Провеждане на дискусия на тема: „Да имаш силна духовна връзка с отечеството, означава да се жертваш за него, когато е необходимо“.

Задачи за контрол	Задача 4 от „Да приложим“, тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Възхвалява се славното събитие – боевете и победата на опълченците на Шипка. – Лирическият говорител се прекланя пред героизма на опълченците и възкресява славния им подвиг. 2. Б; 3. В; 4. А; 5. А

„Българският език“, *Иван Вазов*

Тема: Защита и възхвала на родното слово в одата „Българският език“ – урок за нови знания

План на урока	1. Прочит на стихотворението (или изслушване на запис с актьорско изпълнение на текста) и изясняване на непознатите думи 2. Анализиране на стихотворението с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на одата като литературен жанр. • Могат да коментират промяната в чувствата и преживяванията на лирическия говорител. • Формулират основната тема на текста. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за лирически говорител, за конфликт, за емоционална атмосфера и за национални ценности.
Съдържателни акценти	Поставя се акцент върху конфликта, изяснява се смисълът на опозицията *поет родолюбец – хулители на езика*. Проследяват се образите в творбата, коментират се чувствата и преживяванията на лирическия говорител. Изяснява се смисълът на изрази, които са със символно или с преносно значение. Поставя се акцент върху красотата на родното слово, върху защитата и възхвалата му, върху мисията на поета.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Енциклопедия“, „Да приложим“, работен лист № 10
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 10.
Задачи за контрол	Задача 3 от „Да приложим“.

Тема: „Своето“ и „чуждото“ – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Проследяване на чувствата и преживяванията на лирическия говорител в хода на текста. 2. Очертава се обликът (нравствената характеристика) на лирическия говорител и на хулителите на родното слово 3. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават емоционалната атмосфера на творбата. • Разбират опозицията *свое – чуждо*. • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическия говорител. • Осмислят българския език като национална ценност. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за емоционалните преживявания и нравствените характеристики на героите в лирически текст.

Съдържателни акценти	Разсъжденията по темата се правят с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Проследяват се чувствата, преживяванията и нравствените характеристики на лирическия говорител и на героите в контекста на опозицията *свое – чуждо*. Поставя се акцент върху причините за промяната в чувствата, настроенията, преживяванията на лирическия говорител. Решаване на тестовите задачи за оценка и самооценка на знанията и уменията върху одата „Българският език“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 10, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Задача 3 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 10 и от електронния учебник. Провеждане на дискусия на тема: „Кой се срамува от родния език в нашия модерен свят?“.
Задачи за контрол	Задача 4 от „Да приложим“, тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Откроява се възхвалата на родното слово. То е представено като съкровена ценност за българина във възрожденския свят. – Основните чувства са на възторг и преклонение, езикът е емоционално наситен, богат и в много от случаите – с преносна употреба. 2. Б; 3. В; 4. А; 5. Г

Тема: Българинът във възрожденския свят – урок за обобщение

План на урока	1. Актуализиране на знанията за националните ценности и за българина във възрожденския свят 2. Беседа върху предложените въпроси, с които се обобщават знанията върху раздела 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятията *лирически говорител, лирически герой, повест, композиция, ода*, които се въвеждат в раздела. • Познават съдържанието на изучените в раздела художествени текстове, героите, конфликтите, посланията на авторите.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за художествените текстове от раздела.
Съдържателни акценти	Знанията по темата се обобщават с беседа по предложените в учебника въпроси. Акцентира се върху повтарящите се мотиви, проблеми и конфликти, като се изтъкват и различията в творческата им интерпретация от конкретния автор. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриката „Да припомним“, „Да приложим“ и въпросите за обобщаване
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 1 и 5 от „Да приложим“.

II. ЧОВЕКЪТ В ОБЩЕСТВОТО – НОРМИ, ЦЕННОСТИ И КОНФЛИКТИ

Тема: Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти – урок за нови знания

План на урока	1. Човекът – неделима част от обществото 2. Човекът – в съзвучие или в конфликт с ценностите и нормите на обществото
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – Познават понятията *културна епоха*, *общество*, *мисия на твореца*. – Разпознават разнообразните проблеми и конфликти с национален, социален или общочовешки характер.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за културните и обществените процеси в епохата след Освобождението, придобити в часовете по човекът и обществото, история, литература.
Съдържателни акценти	Прочита се урочната статия и се провежда беседа по предложените въпроси. Разсъждава се върху проблема за следосвобожденския човек и неговите антиценности в откъса от стихотворението на Иван Вазов „Практический человек“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.

„До Чикаго и назад“, *Алеко Константинов*

Тема: Проблемът „ние и другите“ в „До Чикаго и назад“ – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Алеко Константинов 2. Творческата история на пътеписа и изясняване на понятието *пътепис* 3. Прочит на откъса от пътеписа „До Чикаго и назад“ 4. Анализ на откъса от пътеписа „До Чикаго и назад“ 5. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да посочват особеностите на текст описание, текст повествование и текст разсъждение и да ги коментират. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за особеностите на текст описание, текст повествование и текст разсъждение.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Алеко Константинов (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника). Поставя се акцент върху особеностите на пътеписа като вид художествен текст. Коментират се образът на пътеписеца и обектите, които представя. Акцентира се върху проблема „ние и другите“, като се представят различните гледни точки – на Алеко Константинов и неговите приятели и на Ганьо Сомов и бай Айвазиян. Разсъждава се върху основните похвати, чрез които са изградени образите на героите, върху описанията на предметната обстановка и върху отношението на пътеписеца към видяното на изложението.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 11, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 11, задачи 2 и 3 от „Да приложим“ и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 4 и 5 от „Да приложим“.

Тема: Функциите на предметната обстановка в откъса от „До Чикаго и назад“ – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Анализ на описанието на „двореца на манифактурата“ 2. Коментиране на предметната обстановка в българския павилион и в „дюкянчето“ на бай Айвазиян 3. Изпълнение на задачите от „Да приложим“ 4. Провеждане на дискусия на тема по избор: „Ние и другите народи – повод за гордост или срам“, „Днес можем или не можем да се гордеем, че сме българи“ 5. Решаване на тестовите задачи от рубриката „Да проверим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да посочват особеностите на текст описание, текст повествование и текст разсъждение и да ги коментират. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за пътепис и за предметна обстановка.
Съдържателни акценти	Коментират се описанията на „двореца на манифактурата“, на българския павилион и на „дюкянчето“ на бай Айвазиян. Изтъква се функцията на тези описания в пътеписа. Поставя се акцент върху образността, която постигат, и върху начина, по който се възприемат от читателя. Сравняват се описанията на павилионите на Калифорния и на България, като се отчита как българите възприемат постиженията си в промишлеността и в селското стопанство и как тези „постижения“ изглеждат на фона на представеното от други държави. Провежда се дискусия по една от предложените теми.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, „Енциклопедия“, работен лист № 11, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Пътеписецът и бай Айвазиян посещават Чикагското изложение с различни цели – първият иска да се запознае с напредъка на другите държани и да съизмери България с тях, а вторият е там, за да продаде стоката си. – Пътеписецът е толерантен към американските посетители, уважава ги заради любознателността им; за Айвазиян американците са будали, които лесно може да излъже, за да купят ненужните дрънкала, които продава. 2. Г; 3. Б; 4. В; 5. А

„Бай Ганьо пътува“, *Алеко Константинов*

Тема: Проблемът „ние и другите“ в „Бай Ганьо пътува“ – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване с творческата история и началото на книгата „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин“ 2. Прочит на „Бай Ганьо пътува“ 3. Анализ на „Бай Ганьо пътува“ 4. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Разпознават жанровите особености на разказа. • Коментират развитието на сюжета. • Характеризират героите в художествен текст. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за разказа като литературен жанр.

Съдържателни акценти	Анализира се „Бай Ганьо пътува". Поставя се акцент върху проявите на Бай Ганьо, като се сравнява поведението му с това на неговия спътник. Разсъждава се върху основните похвати, чрез които са изградени образите на героите. Извеждат се посланията на разказа.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста", „Да четем с разбиране", „Да приложим", „Енциклопедия", работен лист № 12, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 12 и от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 4 и 5 от „Да приложим".

Тема: Художественият образ на Бай Ганьо и един от неговите прототипи – урок за упражнение

План на урока	1. Изясняване на значението на понятието *прототип* 2. Характеризиране на Ганьо Сомов и на Бай Ганьо 3. Съпоставяне на образите на Ганьо Сомов и на Бай Ганьо 4. Посочване на основните похвати, чрез които са изградени образите в художествените текстове 5. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим"
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да посочват особеностите на разказа като литературен жанр и да характеризират герой от художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за пътеписа „До Чикаго и назад" и за образите на Ганьо Сомов и на бай Айвазиян.
Съдържателни акценти	Акцентира се върху понятието *прототип*. Учениците се запознават с историческата личност Ганьо Сомов. Коментират се образите на Бай Ганьо и на бай Айвазиян, чийто прототип е Ганьо Сомов. Изтъква се функцията им в съответните художествени текстове. Поставя се акцент върху похватите и изразните средства, чрез които са изградени образите. Коментира се отношението на автора към двамата герои. Прави се обобщение за приликите и разликите между прототип и художествен образ. Провежда се дискусия, в която учениците изразяват мнението си във връзка с думите на Ал. Константинов: „Европейци сме ний, ама все не сме дотам!".
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста", „Да приложим", „Дискусионен клуб", „Енциклопедия", работен лист № 12, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задача 3 от „Да приложим" и задачи от ресурсите на електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Въпрос 10 от рубриката „Да разчетем текста".

Тема: Образът на Бай Ганьо в различни изкуства – урок за упражнение

План на урока	1. Актуализация на знанията за Бай Ганьо 2. Отговор на въпросите и изпълнение на задачите от рубриката „Да разчетем текста" 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим" 4. Дискусия на тема „Байганьовщината днес" 5. Решаване на тестовите задачи
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават различни видове изкуства и изразните средства, с които си служат.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за изкуствата живопис (карикатура), кино, мюзикъл.
Съдържателни акценти	Коментира се словесният портрет на Бай Ганьо. Анализират се карикатурите на Илия Бешков и на Тодор Цонев. Коментират се и се сравняват образите на Бай Ганьо в книгата и в карикатурите. Учениците се запознават с произведения на други изкуства, в които е интерпретиран образът на Бай Ганьо. Провежда се дискусия, в която се изясняват характеристиките на съвременния байганьовец.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста", „Да приложим", „Дискусионен клуб", „Енциклопедия", работен лист № 12, електронен вариант на учебника

Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи 2 и 3 от „Да приложим“ и задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Има самочувствието, че е пътувал много по света, а в действителност е обиколил десетина града в Румъния и в Турция. – Отказва да вземе предложената му книга, защото е чел много навремето. 2. А; 3. В; 4. Г; 5. А

„Неразделни“, *Пенчо Славейков*

Тема: „Неразделни“ – балада за любовта, победила смъртта – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Пенчо Славейков 2. Прочит на „Неразделни“ (или изслушване на актьорско изпълнение) 3. Анализ на стихотворението „Неразделни“ 4. Изясняване на понятието *балада* 5. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в лирически текст. Познават понятията *лирически говорител* и *лирически герой*. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за понятията *лирически говорител* и *лирически герой*.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Пенчо Славейков (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника). Творбата се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Въвежда се новото понятие *балада* с рубриката „Да знаем“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 13, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 13, задачи 3 и 4 от „Да приложим“ и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Въпрос 10 от рубриката „Да разчетем текста“.

Тема: Балада „Неразделни“ и българската народна песен – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Актуализиране на знанията за народна песен и за литературния жанр *балада* 2. Прочит на откъса от народната песен „Изяснило се небето“ 3. Анализ на народната песен 4. Съпоставка между народната песен и баладата на Пенчо Славейков 5. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“ 6. Дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“ 7. Решаване на тестовите задачи
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да посочват особеностите на народната песен като фолклорен жанр и на баладата като литературен жанр. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за народна песен и за „Неразделни“.

Съдържателни акценти	Учениците се запознават с откъса от народната песен „Изяснило се небето“ и го анализират с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Запознават се и с урочната статия в рубриката „Да четем с разбиране“. Поставя се акцент върху приликите и разликите между народната песен и творбата на Пенчо Славейков. Изпълняват се упражнения 1, 2 и 3 от рубриката „Да приложим“. Провежда се дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“. Решават се тестовите задачи от рубриката „Да проверим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, „Енциклопедия“, „Да проверим“, работен лист № 13, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи 4 и 5 от „Да приложим“ и задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 4 и 5 от рубриката „Да разчетем текста“ и тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Героите са изобразени при драматични обстоятелства и съдбата им е трагична. – В стихотворна форма е разказана история с фантастични елементи в сюжета – след смъртта си двамата млади се превръщат в дървета, които преплитат клоните си. 2. Б; 3. Г; 4. А; 5. В

„Заточеници“, *Пейо Яворов*

Тема: Болезненото сбогуване с родното пространство – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Пейо Яворов 2. Прочит на „Заточеници“ (или изслушване на актьорско изпълнение) 3. Анализ на стихотворението „Заточеници“ 4. Изясняване на понятието *елегия* 5. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в лирически текст. Познават понятията *лирически говорител* и *лирически герой*. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за лирически говорител и лирически герой, за функция на заглавието и посвещението, за мотив, емоционална атмосфера, пейзажно изображение, за функцията на глаголните времена и наклонения за изграждането на смисъла на творбата.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Пейо Яворов (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника). Творбата се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Въвежда се новото понятие *елегия* с рубриката „Да знаем“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 14, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 14, задачата от „Да приложим“ и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Въпроси 10 и 11 от рубриката „Да разчетем текста“.

Тема: Любов и носталгия по родината – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Проследяване на чувствата и преживяванията на лирическите герои в хода на текста 2. Очертават се миналото, настоящето и бъдещето на героите 3. Изпълняване на задачите от рубриката „Да приложим“

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават емоционалната атмосфера на творбата. • Разбират опозицията *минало, изпълващо живота на героите със смисъл – настояще и бъдеще без екзистенциален смисъл.* • Коментират образите, чувствата и преживяванията на лирическите герои. • Осмислят мотивите за пътя и раздялата, за сяня, за невъзможното завръщане. • Разпознават основни фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за емоционалните преживявания и нравствените характеристики на героите в лирически текст.
Съдържателни акценти	Разсъжденията по темата се правят с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Проследяват се чувствата, преживяванията и нравствените характеристики на героите в контекста на раздялата с родното пространство. Поставя се акцент върху причините за промяната в чувствата, настроенията, преживяванията на героите. Решаване на тестовите задачи за оценка и самооценка на знанията и уменията върху елегията „Заточеници“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 14, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Задача 3 от „Да приложим“, работа с ресурсите от електронния вариант на учебника
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 14 и от електронния учебник. Провеждане на дискусия по една от предложените теми.
Задачи за контрол	Задача 4 от „Да приложим“, тестовите задачи от рубриката „Да проверим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Открояват се страданието, обречеността, безнадеждността от безвъзвратната загуба на родината. – Сбогуването с родината е осмислено като сбогуване с живота. 2. Б; 3. А; 4. Б; 5. А

„По жътва“, *Елин Пелин*

Тема: Човекът и природата – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Елин Пелин 2. Прочит на разказа „По жътва“ (или изслушване на актьорско изпълнение) 3. Анализ на разказа „По жътва“ 4. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. Познават особеностите на разказа като литературен жанр. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за особеностите на разказа като литературен жанр.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Елин Пелин (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника). Творбата се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 15, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от работен лист № 15 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 4 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Жътвата – празник и жертвоприношение – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Актуализиране на знанията за героите, проблемите и конфликтите в разказа „По жътва“ 2. Прочит на откъса от „Градушка“ на Пейо Яворов 3. Анализ на откъса от „Градушка“ с помощта на въпросите 4. Съпоставка между разказа „По жътва“ и „Градушка“ 5. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“ 6. Дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“ 7. Решаване на тестовите задачи
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да формулират темата на художествен текст. • Коментират образите в художествен текст и характеризират героите. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за проблемите и конфликтите в „По жътва“.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с откъса от „Градушка“ и го анализират с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да приложим“. Правят съпоставка между „Градушка“ и „По жътва“, като поставят акцент върху посланията на двата художествени текста. Изпълняват се упражнения 2 и 3 от рубриката „Да приложим“. Провежда се дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“. Решават се тестовите задачи от рубриката „Да проверим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, „Дискусионен клуб“, „Да проверим“, работен лист № 15, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Тестовите задачи от рубриката „Да проверим“ и задача 4 от „Да приложим“. Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Лятната жега превръща жътвата в непосилен труд за човека. – Природата понякога е жестока. Пенка умира от слънчев удар. 2. В; 3. В; 4. Г; 5. А

„По жицата“, *Йордан Йовков*

Тема: „По жицата“ – разказ за страданието, състраданието и надеждата – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Запознаване с живота и творчеството на Йордан Йовков 2. Прочит на разказа „По жицата“ (или изслушване на актьорско изпълнение) 3. Анализ на разказа „По жицата“ 4. Изпълнение на задачите от „Да приложим“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да разпознават и коментират образите в повествователен текст. Познават особеностите на разказа като литературен жанр. • Формулират основната тема на художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за особеностите на разказа като литературен жанр.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с живота и творчеството на Йордан Йовков (разказ на учителя, урочната статия в учебника или презентацията в електронния вариант на учебника) и с творческата история на разказа, представена в рубриката „Енциклопедия“. Разказът се анализира с помощта на въпросите и задачите от рубриката „Да разчетем текста“ и „Да четем с разбиране“. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да четем с разбиране“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, работен лист № 16, електронен вариант на учебника

Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задача 3 от рубриката „Да приложим“, задачи от работен лист № 16 и ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 4 от рубриката „Да приложим“.

Тема: Героите в разказа „По жицата“ – урок за упражнение

План на урока	1. Актуализиране на знанията за героите, проблемите и конфликтите в разказа „По жицата“ 2. Характеристика на Петър Моканина 3. Характеристика на Гунчо 4. Характеристика на Нонка 5. Характеристика на майката на Нонка 6. Дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да характеризират герой от повествователен художествен текст. • Разпознават основни похвати, фигури и тропи и коментират функцията им.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета, проблемите и конфликтите в „По жицата“.
Съдържателни акценти	Учениците характеризират последователно или паралелно героите от разказа с помощта на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Посочват похватите, чрез които са изградени образите в разказа. Изпълняват се упражнения 1, 2 и 3 от рубриката „Да приложим“. Провежда се дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, „Дискусионен клуб“, работен лист № 16, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задача 4 от „Да приложим“ и задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задача 2 от „Да приложим“.

Тема: Композиция на разказа „По жицата“ – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Актуализиране на знанията за композиция на художествен текста и за сюжета на разказа „По жицата“ 2. Изясняване на особеностите на композицията на разказа „По жицата“ 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим“ 4. Дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“ 5. Решаване на тестовите задачи
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да коментират сюжета на художествен текст. • Познават значението на понятието *композиция на художествен текст.*
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за сюжета на разказа „По жицата“ и за композиция на художествен текст.
Съдържателни акценти	Учениците коментират композицията на разказа „По жицата“ с помощта на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Правят съпоставка между композициите на разказите „По жътва“ и „По жицата“, като изтъкват приликите и разликите. Изпълнява се упражнение 1 от рубриката „Да приложим“. Провежда се дискусия по една от предложените теми в рубриката „Дискусионен клуб“. Решават се тестовите задачи от рубриката „Да проверим“.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриките „Да разчетем текста“, „Да приложим“, „Енциклопедия“, „Дискусионен клуб“, „Да проверим“, работен лист № 15, електронен вариант на учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от електронния вариант на учебника.

Задачи за контрол	Тестовите задачи от рубриката „Да проверим" и задача 2 от „Да приложим". Отговори на тестовите задачи: 1. Например: – Опитва се да окуражи другоселците – за да вдъхне вяра на Нонка, излъгва, че е виждал бялата лястовица. – След като другоселците си тръгват, Моканина дълго не може да се отърси от мъката им, самият той изпитва физическа болка: „Но нещо го подпираше в гърдите, мъчеше го". 2. Б; 3. В; 4. Г; 5. Б

Тема: Човекът в обществото – норми, ценности, конфликти – урок за обобщение

План на урока	1. Актуализиране на знанията за нормите, ценностите и конфликтите в обществото 2. Беседа върху предложените въпроси, с които се обобщават знанията върху раздела 3. Изпълнение на задачите от рубриката „Да приложим"
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятията *балада* и *елегия*, които се въвеждат в раздела. • Познават съдържанието на изучените в раздела художествени текстове, героите, конфликтите, посланията на авторите.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за художествените текстове от раздела.
Съдържателни акценти	Знанията по темата се обобщават с беседа по предложените в учебника въпроси и уроч-ната статия в рубриката „Да припомним". Акцентира се върху повтарящите се моти-ви, проблеми и конфликти, като се изтъкват и различията в творческата им интерпре-тация от конкретния автор. Изпълняват се задачите от рубриката „Да приложим".
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – работа с рубриката „Да припомним", „Да приложим" и въпросите за обоб-щаване
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачи от ресурсите от електронния вариант на учебника.
Задачи за контрол	Задачи 2 и 3 от „Да приложим".

III. ДА МОЖЕМ ДОБРЕ ДА ГОВОРИМ И ДА ПИШЕМ

Тема: Описание на предметна обстановка в художествен текст – урок за нови знания

План на урока	1. Представяне на особеностите на описанието на предметна обстановка в художествен текст 2. Изясняване на алгоритъма за създаване на описанието на предметна обстановка в художествен текст 3. Обсъждане на примерното описание на предметна обстановка в художествен текст, предложено в учебника
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *предметна обстановка* и особеностите на текст описание. • Умеят да извличат информация за предметната обстановка в художествен текст, да отделят важните акценти от по-незначителните детайли.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за понятието *предметна обстановка* и за особеностите на текст описание.
Съдържателни акценти	Изясняват се особеностите на описанието на предметна обстановка в художествен текст в устна форма. Представя се постройката на този вид текст. Учениците се запознават с алгоритъма, по който се създава описанието на предметна обстановка в художествен текст и се анализира примерът, с който е онагледен алгоритъмът. Поставя се акцент върху езиковите средства, чрез които се постига художествеността в описанието на предметна обстановка.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – урочната статия за описанието на предметна обстановка в художествен текст, работен лист № 17
Допълнителни дейности	Обсъждане на описания на предметна обстановка в художествен текст, предложени от учителя.
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	

Тема: Описание на предметна обстановка в художествен текст в устна форма – урок за упражнение

План на урока	1. Анализиране на знанията за описанието на предметна обстановка в художествен текст 2. Създаване на устно описанието на предметна обстановка в художествен текст 3. Анализ и редактиране на създадени от учениците описания на предметна обстановка в художествен текст
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *описание на предметна обстановка в художествен текст*. • Умеят да откриват и да коментират съдържателните и езиковите особености на описанието на предметна обстановка в художествен текст.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за същността на описанието на предметна обстановка в художествен текст като ученически текст и за алгоритъма за създаване на разказ по преживяно.
Съдържателни акценти	Изпълнява се упражнение 1, с което се актуализират знанията за описание на предметна обстановка в художествен текст. Учениците изпълняват упражнение 2 – планират и създават описанието на предметна обстановка в художествен текст в устна форма. Текстовете се записват и се прослушват. Анализират се и се отстраняват допуснатите грешки. Поставя се акцент върху правоговора и интонацията.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник, работен лист № 17
Допълнителни дейности	
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Проверяват се и се оценяват създадените устни разкази по преживяно.

Тема: Отговор на литературен въпрос – урок за нови знания

План на урока	1. Същност и особености на съчинението отговор на литературен въпрос (ОЛВ) 2. Цел на ОЛВ 3. Умения, които създава ОЛВ 4. Преразказ и анализ на текста 5. Постройка на съчинението ОЛВ
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават особеностите на преразказ и особеностите на анализ на литературен текст. • Умеят да преразказват чужд текст и да създават свой. • Умеят да правят план на текста.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за преразказ на художествен текст и за съчинение по тема.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с особеностите на съчинението ОЛВ. Посочва се целта му. Изтъкват се разликите с преразказ и анализ на текста. Изясняват се композиционните особености на ОЛВ. Прочитат се примерите, които илюстрират теоретичните знания.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – урочната статия, работен лист № 18 – упражненията от рубриката „Да приложим“
Допълнителни дейности	Отговорите на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Обсъждане на текстовете от рубриката „Да четем с разбиране“.
Допълнителни задачи	Учениците самостоятелно да посочат литературни въпроси.
Задачи за контрол	Задача 5 от работен лист № 18 – рубриката „Да затвърдим и разширим знанията и уменията“.

Тема: Създаване на съчинение *отговор на литературен въпрос* – урок за нови знания

План на урока	1. Запознаване и осмисляне на поставения въпрос 2. Създаване на кратко въведение към съчинението ОЛВ 3. Създаване на основна теза (твърдение), представляващо отговор на литературния въпрос 4. Изложение (разгърнат отговор на въпроса): набелязват се микротезите
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Могат да отговорят на въпрос върху литературен текст. • Могат да следват алгоритъма за създаване на съчинение. • Умеят да пишат съчинение.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за литературен въпрос и за особеностите на въведението в постройката на текст.
Съдържателни акценти	Учениците се запознават с поставения литературен въпрос. Представя се алгоритъмът за създаване на ОЛВ. Посочват се последователно дейностите, които трябва да се следват в хода на работата. Създава се план: кратко въведение, основна теза, изложение (разширен отговор), заключение. Разгърнат е пример, който конкретно онагледява теоретично изяснените дейности.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – урочната статия, работен лист № 18 – упражненията от рубриката „Да приложим“
Допълнителни дейности	Отговорите на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Обсъждане на текстовете от рубриката „Да четем с разбиране“.
Допълнителни задачи	Учениците самостоятелно да създадат съчинение отговор на литературен въпрос.
Задачи за контрол	Задача 5 от работен лист № 18 – рубриката „Да затвърдим и разширим знанията и уменията“.

Тема: Разчитане на поставения в заглавието въпрос. Роля на увода – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Същност на поставения литературен въпрос 2. Анализ на конкретни заглавия на литературен въпрос 3. Значението на акцента в разчитането на поставения литературен въпрос 4. Ролята на увода в съчинението отговор на литературен въпрос

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават значението на заглавието в даден текст. • Могат да открият акцентите, които поставя съчинението. • Умеят да видят организационната роля, която има уводът.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се уменията за тълкуване на текст и на дадено явление, както и познанията за заглавието на текст.
Съдържателни акценти	Осмисля се поставеният литературен въпрос, за да се разбере същността му. Обяснява се какъв е смисълът на определен зрителен ъгъл и ролята му в изясняването на литературните текстове. Съпоставят се три конкретни литературни въпроса, за да се изясни на емпирично равнище различната насоченост в отговора. Стига се до извода, че за да бъде отговорено на поставения въпрос, трябва: да се осмисли добре въпросът; да се знае в какво е същността му; от каква гледна точка трябва да се разглежда текстът.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – урочната статия, работен лист № 18 – упражненията от рубриката „Да приложим наученото“
Допълнителни дейности	Отговорите на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Обсъждане на текстовете от рубриката „Да четем с разбиране“.
Допълнителни задачи	Учениците самостоятелно да напишат примерен увод към избрана от тях тема за съчинение отговор на литературен въпрос.
Задачи за контрол	Задачите от работен лист № 18.

Тема: Създаване на теза (основно твърдение) и на микротези – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Изясняване на теза в съчинението ОЛВ. Примери 2. Мястото на тезата в разширения ОЛВ 3. Микротезите – същност и значение
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават структурните особености на литературно съчинение. • Разбират понятието *твърдение*. • Умеят да правят план на съчинение.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за структурата на съчинение и за създаването на план за писане.
Съдържателни акценти	Обяснява се същността на основната теза и на изискванията към нея. Онагледява се теорията с конкретни примери от литературни текстове. Посочва се, че тезата не може да съдържа отрицание и да твърди нещо, което не присъства в текста. Изяснява се същността на микротезите: логическа обвързаност помежду им и подчинение на основната теза; ролята им за постигане на целенасоченост в съчинението.
Ресурси (основни и допълнителни)	Статията за ОЛВ в учебника, работен лист № 18 – рубриката „Подготовка за създаване на отговор на литературен въпрос“, упражнение 1.
Допълнителни дейности	Отговорите на въпросите от рубриката „Да разчетем текста“. Обсъждане на текстовете от рубриката „Да четем с разбиране“.
Допълнителни задачи	Учениците самостоятелно да напишат основна теза към отговор на поставен литературен въпрос.
Задачи за контрол	Работен лист № 18, задача 5 от рубриката „Да затвърдим и разширим знанията и уменията“.

Тема: Ролята на аргументите в разширения (разгърнат) отговор на литературен въпрос. Функцията на заключението – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Структурни части в разширения отговор на литературен въпрос: микротези и аргументи 2. Конкретни примери, които изясняват теоретичните дейности 3. Функция на заключението
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават ролята и значението на заключението. • Могат да аргументират *твърдение*. • Разчитат конкретни примери.

Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за ролята на заключението в текст и знанията за понятието *аргумент*.
Съдържателни акценти	Представят се структурните части в разширения отговор на литературен въпрос. Посочва се зависимостта между микротезите и аргументите. Обяснява се теоретично и всичко се онагледява чрез конкретни примери. Изяснява се същността на заключението и функцията му в изложението на съчинението. Чрез изпълнението на конкретни задачи се онагледява ролята на заключението като обобщен извод в съчинението.
Ресурси (основни и допълнителни)	статията за ОЛВ в учебника, работен лист № 18 – упражненията от рубриката „Да приложим“
Допълнителни дейности	Работен лист № 18 – задачите от рубриката „Да приложим“.
Допълнителни задачи	Учениците самостоятелно да напишат по избрана от тях тема теза, микротеза и аргумент към нея.
Задачи за контрол	Задачата от работен лист № 18: Съчинение ОЛВ на тема по избор.

Тема: Разказ по преживяно – урок за нови знания (2 часа)

План на урока	1. Представяне на особеностите на разказа по преживяно 2. Изясняване на алгоритъма за създаване на разказ по преживяно 3. Обсъждане на примерния разказ по преживяно, предложен в учебника
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *разказ* и особеностите на текст повествование. • Умеят да коментират похвати, фигури и тропи, чрез които се постига художественост в повествователен текст.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за понятието *разказ* и за особеностите на текст повествование.
Съдържателни акценти	Изясняват се особеностите на разказа по преживяно и вариантите, в които може да се създава – в устна и в писмена форма. Представя се постройката на този вид текст. Учениците се запознават с алгоритъма, по който се създава разказ по преживяно, и се анализира примерът, с който е онагледен алгоритъмът. Поставя се акцент върху езиковите средства, чрез които се постига художествеността в разказа по преживяно.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник – урочната статия за разказ по преживяно, работен лист № 19
Допълнителни дейности	Обсъждане на разкази по преживяно, предложени от учителя.
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	

Тема: Разказ по преживяно в устна форма – урок за упражнение

План на урока	1. Анализиране на знанията за *разказ по преживяно* 2. Създаване на устен разказ по преживяно 3. Анализ и редактиране на създадени от учениците разкази по преживяно
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *разказ по преживяно*. • Умеят да откриват и да коментират съдържателните и езиковите особености на разказ по преживяно.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за същността на разказа по преживяно като ученически текст и за алгоритъма за създаване на разказ по преживяно.
Съдържателни акценти	Изпълнява се упражнение 1, с което се актуализират знанията за разказ по преживяно. Учениците изпълняват упражнение 2 – планират и създават разказ по преживяно в устна форма. Текстовете се записват и се прослушват. Анализират се и се отстраняват допуснатите грешки. Поставя се акцент върху правоговора и интонацията.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник, работен лист № 19

Допълнителни дейности	
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Оценяват се създадените устни разкази по преживяно.

Тема: Разказ по преживяно в писмена форма – урок за упражнение (2 часа)

План на урока	1. Актуализиране на знанията за разказ по преживяно 2. Създаване на писмен разказ по преживяно 3. Анализ и редактиране на създадените от учениците писмени разкази по преживяно
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: • Познават понятието *разказ по преживяно*. • Умеят да откриват и да коментират съдържателните и езиковите особености на разказ по преживяно.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за същността на разказа по преживяно като ученически текст и за алгоритъма за създаване на разказ по преживяно.
Съдържателни акценти	Изпълняват се предложените в учебника упражнения. Учениците планират и създават писмени разкази по преживяно, като следват алгоритъма и плана си. Текстовете се преглеждат от учителя. Анализират се и се връщат на учениците за редактиране. Поставя се акцент върху правописните и върху пунктуационните грешки.
Ресурси (основни и допълнителни)	учебник, работен лист № 19
Допълнителни дейности	
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Проверяват се и се оценяват създадените писмени разкази по преживяно.

Тема: В света на българската литература – урок за годишен преговор (2 часа)

План на урока	1. Актуализиране на знанията за: – особеностите на изучените през годината жанрове – повест, ода, балада, елегия; – заглавията и сюжетите на изучените художествени текстове; – повтарящите се мотиви; – лирическите говорители и гледната точка, от която представят проблемите, конфликтите, ценностите; – повествователя и неговата гледна точка в изучените повествователни текстове; – героите – имена, конфликти, характеристики, взаимоотношения; – ценностите, които писателите утвърждават. 2. Обсъждане на илюстрациите и избраните цитати
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – Познават изучените през годината нови понятия от програмата *лирически говорител, лирически герой, повест, композиция, ода, елегия, балада*. – Познават съдържанието на изучените художествени текстове, героите, конфликтите, посланията на автора. – Умеят да илюстрират отговорите си с примери от художествен текст.
Актуализиране на знания и умения	Актуализират се знанията за изучените художествени текстове.
Съдържателни акценти	Знанията по темата се обобщават чрез беседа по предложените в учебника въпроси. Изпълняват се предложените упражнения за преговор и обобщение. Коментират се илюстрациите към урока в учебника.
Ресурси (основни и допълнителни)	урочната статия от учебника
Допълнителни дейности	Работа с ресурсите от електронния вариант на учебника.
Допълнителни задачи	Задачите от електронния вариант на учебника и неизпълнените задачи от работните листове.
Задачи за контрол	

ОЦЕНЯВАНЕ НА ЗНАНИЯТА И НА УМЕНИЯТА ПО ЛИТЕРАТУРА В 7. КЛАС

Тема: Установяване на входното равнище на знанията и уменията на учениците

Вид на урока – контролна работа

В учебника са предложени два варианта на тест, включващи по 12 задачи.

Отговори на тестовите задачи:

Вариант 1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Г	Б	А	Б	В	В	А	**Примерен отговор:** Разбира, че семейството е по-важно и по-ценно от печалбата.	Б	**Примирен отговор:** портретна характеристика, речева характеристика	А) – 2 Б) – 3 В) – 1	**Например:** „Косачи" – Лазо, Стамен „Малкият принц" – лисицата, розите

Вариант 2

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Б	Г	А	В	А	Г	В	**Примерен отговор:** Еньо	Б	**Примирен отговор:** представя времето и мястото на събитията, създава конкретно настроение	А) – 2 Б) – 3 В) – 1	**Например:** „Серафим" – Еньо, Павлина „География" – Сретен, Живко

Задача 13. във вариант 1 и вариант 2 е със свободен отговор.

В учебника е предложена примерна скала за оценяване и самооценяване.

Самооценяване и оценяване

Верните отговори на задачите от 1 до 7 (вариант 1 и вариант 2) се оценяват с 1 точка. Изпълнението на задачи 8, 9 и 10 може да се оцени с точки от 0 до 2, на задача 11 – с точки от 0 до 3, на задача 12 – с точки от 0 до 4, а на задача 13 – с точки от 0 до 5.

Максималният брой точки от всички задачи е 25.

Може да се използва следната примерна скала за преобразуването на точките в цифрова оценка:

23 – 25 т. – Отличен
18 – 22 т. – Мн. добър
12 – 17 т. – Добър
6 – 11 т. – Среден
0 – 5 т. – Слаб

Тема: Проверка и оценка на знанията и уменията на учениците върху раздела „Българинът във възрожденския свят"

Вид на урока – контролна работа

В учебника са предложени два варианта на тест, включващи по 13 задачи, от които последната изисква създаване на кратък текст.

Отговори на тестовите задачи:

Вариант 1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Б	В	В	А	Г	А	А	Б	В	В	В	Б	Свободен отговор

Вариант 2

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Г	В	А	Б	В	А	А	В	Б	А	Г	В	Свободен отговор

Самооценяване и оценяване

Верните отговори на задачите с посочен отговор се оценяват с 1 точка. Изпълнението на задача 13 може да се оцени с 0 – 8 точки. Максимален брой точки – 20.

Може да се използва следната примерна скала за преобразуването на точките в цифрова оценка:

17 – 20 т. – Отличен
13 – 16 т. – Мн. добър
9 – 12 т. – Добър
5 – 8 т. – Среден
0 – 4 т. – Слаб

Оценяването на верните отговори и примерната скала за преобразуване на точките в цифрова оценка може да се използват за всички тестове след разделите в учебника.

Тема: Проверка и оценка на знанията и уменията на учениците върху раздела „Човекът в обществото – норми, ценности, конфликти“

Вид на урока – контролна работа

В учебника са предложени два варианта на тест, включващи по 13 задачи, от които последната изисква създаване на кратък текст.

Отговори на тестовите задачи:

Вариант 1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
А	В	Б	Г	А	В	А	Б	В	В	А	Г	Свободен отговор

Вариант 2

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
А	Б	Г	В	Б	Г	Б	А	В	А	Б	В	Свободен отговор

Тема: Установяване на изходното равнище на знанията и уменията на учениците

Вид на урока – контролна работа

В учебника са предложени два варианта на тест, включващи по 12 задачи, от които последната изисква създаване на кратък текст.

Отговори на тестовите задачи:

Вариант 1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Г	В	А	В	Б	В	Г	А	Възхваляват се значими събития и велики личности. Чувствата са тържествени, патетични.	**Например:** „Вятър ечи, Балкан стене“ – мотивът за сюня; „Неразделни“ – мотивът за голямата любов	**Например:** Сравнението разкрива огромната болка, която изпитват жътварите при вестта за смъртта на Пенка. Девойката е обичана от всички – „селско дете обичливо“. Хората са ужасени, защото само до преди няколко минути са се наслаждавали на песента ѝ и не могат да повярват, че девойката е станала жертва на убийствената жега.	Свободен отговор

Вариант 2

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Г	Г	А	Г	А	Б	Б	А	**Например:** Включени са фантастични елементи. Съдбата на героите е трагична.	**Например:** „Една българка“ – мотивът за саможертвата; „По жицата“ – мотивът за пътя	**Например:** Изразът внушава мисълта, че свободата не се подарява, а се извоюва с жертви. Народ, който не е осъзнал тази истина, не е дорасъл да бъде свободен и сам да гради бъдещето си.	Свободен отговор

Верните отговори (вариант 1 и вариант 2) на задачи 1 – 8 се оценяват с по 1 точка. Отговорите на задачи 9 и 10 могат да се оценят с точки от 0 до 2, а на задачи 11 и 12 – с точки от 0 до 4. Максималният брой точки от всички задачи е 20.

Може да се използва следната примерна скала за преобразуването на точките в цифрова оценка:

17 – 20 т. – Отличен

13 – 16 т. – Мн. добър

9 – 12 т. – Добър

5 – 8 т. – Среден

0 – 4 т. – Слаб

ПРИЛОЖЕНИЯ

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **ОСНОВНА**

ЕТАП: **ПРОГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Запознаване с моралните норми и ценности, формирани в историческото развитие на човешки базисни за осмисляне на света модели – митичен, фолклорен и литературен
- Овладяване на знания и придобиване на умения, които дават възможност за пълноценно общуване като специфична, обогатяваща личността комуникация
- Развиване на способността за съпоставка между личния опит и образа на света, разгърнат в художествените текстове, и към изграждането на способност за критическо мислене и формиране на гражданска позиция

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1 Компетентности в областта на българския език
2 Умения за общуване на чужди езици
3 Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4 Дигитална компетентност
5 Умения за учене
6 Социални и граждански компетентности
7 Инициативност и предприемчивост
8 Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9 Умения за подкрепа на устойчивото развитие, за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	В резултат на обучението ученикът: Различава основни ценности и норми, характерни за митокултурната, за фолклорната, за етническата национална и за гражданската национална общност, и ги съпоставя със своя опит.						X		X	
	Определя заложени в текста проблеми, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях.						X		X	
	Свързва изучените творби с имената на техните автори и с героите, сюжетите и мотивите им.						X		X	
	Обосновава чрез примери от художествения изказ и оценява естетическо въздействие на фолклорен и на литературен текст.	X				X	X		X	
	Самостоятелно подбира четива и използва различни информационни източници, за да изпълни комуникативна или творческа задача.	X	X		X	X	X		X	
Литературни компетентности	Различава характерни особености на митологичния, на фолклорния и на литературния образ на света и тълкува такива образи в конкретни текстове.	X					X		X	

Област на компетентност	Знания, умения и отношения	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Разпознава жанрове на словесността и описва изучените текстове съобразно жанровите им характеристики.								X	
	Разпознава текстови структури, структурни елементи и обяснява функциите на тези елементи и отношенията между тях в изучените художествени текстове.						X		X	
	Различава необичайни употреби на езика в художествен текст и обяснява значението им за посланието на текста.	X					X		X	
Комуникативни компетентности	Създава в устна и в писмена форма с комуникативна задача: – характеристика на герой; – описание на обстановка в художествен текст, описание на пейзаж в художествен текст; – кратък отговор на литературен въпрос; – разказ по въображение, разказ по преживяно, разказ по зададени опори; – сбит преразказ, трансформиращ преразказ.	X	X		X	X	X		X	
	Спазва книжовните езикови правила.	X			X					
	Анализира сполучливостта на свои и на чужди текстове според осъществяването на комуникативната им задача.	X			X	X	X			

Приложение 2

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА, ЗА VII КЛАС (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в VII клас е насочено към овладяване на диференцирани знания, умения и отношения, свързани с литературата и с изграждането на литературни и социокултурни компетентности на ученика. В сравнение с VI клас съотношението между задължителните за изучаване литературни творби от български и от чужди автори е подчертано различно. Тъй като със VII клас завършва основната образователна степен, акцентът е върху българската литература, като избраните от нея текстове водят интензивен и нерядко напрегнат диалог помежду си. С други думи, тук културното многообразие и разноречие се представя като вътрешно, в рамките на националната култура.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с разчитането на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, характерни и за съвременната епоха, както и със съотнасянето им с непосредствения жизнен опит на ученика. Акцент се поставя върху изграждането на граждански и обществени компетентности. Очакваните резултати в тази област са свързани и с отношенията автор – текст – читател, като фокусът е ориентиран към оценъчните умения на изграждащия се автономен читател.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с разчитането на изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания. Култивирането на литературно компетентния читател продължава чрез формирането на умения за тълкуване на диалогизиращи и нерядко полемизиращи помежду си текстове.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за културно изразяване и творчество, за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика, развивани чрез обогатяване на жанровия репертоар на създаваните от учениците речеви продукти.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава основни ценности и норми на етническата национална общност и на гражданската национална общност. Съпоставя свои ценности с ценности на принадлежащия към етническата национална общност човек и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Идентифицира интерпретирани в литературни текстове проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове лична гледна точка. Разпознава по откъс от изучено произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение. Свързва имена на герои от изучено произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението. Свързва изучено произведение с името на автора, с жанра и с имена на герои от произведението. Свързва изучено произведение с интерпретирани в него мотиви. Определя начини, по които (откъс от) конкретен литературен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ. Открива в книжни и уеб базирани източници данни/факти, тълкувания на данни/факти и илюстративен материал, за да изпълни конкретна изследователска задача, свързана например с творческата история, с историческите и/или авторовобиографичните обстоятелства на написването, с историята на четене, с издателската история на изучаван текст. Избира книжни и уеб базирани източници за изпълнение на конкретна изследователска задача.

ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета. Различава и тълкува в изучавани поетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа и тълкува изучавани разкази съобразно конкретните проявления на жанра. Познава значението на понятията *повест*, *ода*, *елегия*, *балада* и разпознава техни жанрови характеристики. Тълкува (откъси от) изучавана повест, ода, елегия, балада съобразно конкретните проявления на жанра. Познава значението на понятията *композиция, лирически говорител, лирически герой* и обяснява техните функции за изграждането на образа на човека и света в изучавани литературни текстове. Обяснява значението на сюжета в повествователни текстове. Оценява завършека на дълъг повествователен текст във връзка с неговия сюжет. Подрежда събитията от фабулата на изучавано произведение според сюжета му. Обяснява отношенията между началото и края на изучавани литературни текстове от различни жанрове и оценява значението им за завършеността на текста. Тълкува смисъла на изречение от изучаван дълъг повествователен текст в повествователния контекст. Различава необичайно струпване на думи със сходен звуков и/или морфемен състав в относително кратък откъс от художествен текст и обяснява значението му за изграждането на смисъла на (откъса от) текста. Различава в художествен текст нарушения на граматичните норми и/или и обяснява значението им за изграждането на смисъла на (откъс от) текста. Различава в контекста на художествения текст двузначни/двусмислени думи и изрази и обяснява значението им за изграждането на смисъла на (откъс от) текста.
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Създава в писмена форма кратък отговор на литературен въпрос с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Анализира и критично оценява сполучливостта на свои или чужди (в устна или в писмена форма) според осъществяването на комуникативната им задача: описание на предметна обстановка в художествен текст, кратък отговор на литературен въпрос, разказ по преживяно. Спазва книжовни езикови правила.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
I. Българинът във възрожденския свят I.1. „Стани, стани, юнак балкански" и „Вятър ечи, Балкан стене" (Д. Чинтулов)	Различава основни ценности и норми на българина във възрожденския свят. Съпоставя свои ценности с ценности на българина във възрожденския свят и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Познава значението на понятието *лирически говорител*. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Стани, стани, юнак балкански" и във „Вятър ечи, Балкан стене".	лирически говорител
I.2. „На прощаване в 1868 г." (Хр. Ботев)	Познава значението на понятието *лирически герой*. Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г." преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия герой в „На прощаване в 1868 г." за смисловото изграждане на текста.	лирически герой
I.3. Из „Немили-недраги" (Ив. Вазов): I, II, III, V, X глава, епилог	Познава значението на понятието *повест* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Немили-недраги". Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги" действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъсите от „Немили-недраги".	повест
I.4. „Една българка" (Ив. Вазов)	Познава значението на понятието *композиция*. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „Една българка" и оценява значението им за завършеността на текста. Обяснява значението на сюжета в разказа „Една българка". Различава и тълкува в „Една българка" действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка".	композиция
I.5. „Опълченците на Шипка" (Ив. Вазов)	Познава значението на понятието *ода* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Опълченците на Шипка". Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка" преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Опълченците на Шипка".	ода
I.6. „Българският език" (Ив. Вазов)	Разпознава жанрови характеристики на одата, проявени в „Българският език". Различава и тълкува в „Българският език" преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Българският език". Идентифицира интерпретирани в „Българският език" проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти II.1. Из „До Чикаго и назад“ (Ал. Константинов) – (откъсът от „Вие трябва да сте били на Пловдивското изложение и знаете големия павилион?“ до „На г. Айвазияна търговията отиваше твърде зле, според думите му, но той имаше надежда да разпродаде повечко „рядкости“ в последните два месеца, септември и октомври, когато след летния сезон по-заможните американци ще посетят изложението.“); Из „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин“: „Бай Ганьо пътува“ (Ал. Константинов)	Различава основни ценности и норми на човека в обществото. Съпоставя ценности на човека в обществото и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ действията и развитието на героите. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа в „Бай Ганьо пътува“. Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъса от „До Чикаго и назад“. Идентифицира интерпретирани в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	
II.2. „Неразделни“ (Пенчо Славейков)	Познава значението на понятието *балада* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Неразделни“. Различава и тълкува в „Неразделни“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Неразделни“. Идентифицира интерпретирани в „Неразделни“ проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	балада
II.3. „Заточеници“ (Пейо Яворов)	Познава значението на понятието *елегия* и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Заточеници“. Различава и тълкува в „Заточеници“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия герой в „Заточеници“ за смисловото изграждане на текста.	елегия
II.4. „По жътва“ (Елин Пелин)	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жътва“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жътва“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жътва“ действията и развитието на героите.	
II.5. „По жицата“ (Й. Йовков)	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жицата“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жицата“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жицата“ действията и развитието на героите. Идентифицира интерпретирани в „По жицата“ проблеми и конфликти, свързва ги с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента ЛИТЕРАТУРА се предвиждат 18 часа върху следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Описание на предметна обстановка в художествен текст	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.	
Отговор на литературен въпрос	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.	
Разказ по преживяно	Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важността на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Спазва правилата на книжовния изговор. Спазва изучените книжовни езикови правила.	

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА в VII клас е 180 часа – 90 часа за български език (от които 18 часа за развиване на комуникативните компетентности) и 90 часа за литература (от които 18 часа за развиване на комуникативните компетентности).

Седмичният брой часове за изучаване на учебния предмет БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА в VII клас е 5 часа – 2,5 часа за български език (от които 0,5 час за развиване на комуникативните компетентности) и 2,5 часа за литература (от които 0,5 час за развиване на комуникативните компетентности).

Препоръчително разпределение на часовете:	
За нови знания	44%
За упражнения	37%
За преговор	6%
За обобщение	6%
За контролни и за класни работи	7%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и на годишна оценка:

Текущи оценки от устни и от писмени изпитвания	60%
Оценки от контролни и от класни работи	20%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	20%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Умения за общуване на чужди езици	Съпоставяне на изучавани в часовете по литература текстове с текстове, изучавани в часовете по чужд език, въз основа на общи мотиви и/или обща жанрова и/или културна принадлежност. Наблюдаване на начините, по които художествената литература функционализира чуждия език (в откъса от „До Чикаго и назад", в „Бай Ганьо пътува", в откъсите от „Немили-недраги" и др.).
Дигитална компетентност	Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.
Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.
Социални и граждански компетентности	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Превод от един език на друг, например „рисуване с думи" на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.

УРОК

Иван Вазов

Княжевският трамвай заобиколи с ухораздирателни скърцанета по релсите градинката на стария паметник на царя Освободителя и пак пое правата посока към югозапад.

Пред мене пак се откри във всичката си омайност чудната панорама на зеленото поле, на Витоша, с благородния и мощен израз в кръгозора.

Аз не свалях очи от тая вълшебна гледка, толкова пъти виждана и все тъй нова и драга на душата ми.

Като един дисонанс в музиката на чувствата, що извикваше българската природа, прозвуча пред мене немски говор. Тогава чак аз обърнах внимание на дружината в открития вагон, която завземаше другите два чина от първия клас, обърнати със седалищата си един към други. На отсамния чин, гърбом към мене, седяха три дами: едната стара, двете млади: сухички, бледни, чернокоси българки, облечени в модни летни премени. Аз ги не познавах, но по изяществото на носията и обноските личаха, че са от доброто общество на столицата.

На срещния чин стоеше един млад господин, също изящно облечен, румен, синеок, с руси мустаци. Той беше немец, приятел или сродник някакъв техен, като се съди по близките и дружеските му отношения с тях. От късия му разговор с кондуктора видях, че той говори сносно български. Едно бяло кученце играеше палаво в краката им. Двете млади дами ветрено чуруликаха с кавалера си на немски език и това правеха с явна наслада, мятайки дръзки погледи наоколо си; изглеждаше или тъй ми се стори, че те изпитват някаква горда суета, като говорят на един образован език, чужд и непонятен на неколцината българи, що седяха на другите чинове. Те удостояваха с българския език само старата и кученцето, което не знаеше немски.

Във всичко това нямаше нищо необикновено. Но като ги слушах и ги гледах тъй самодоволни и надменни, не знам защо, у мене се пробуди едно неприятно чувство, някакво неразположение към тия поевропейчени българки, които пренебрегваха родния си език без нужда. Може би да не забележех това или да им го простях, ако бяха толкова хубави – уви, хубостта изкупува много недостатки! – колкото бяха суетни и модни. Нека ме простят великодушно за това грешно признание в случай, че тия редове паднат под очите им... ако четат български.

Трамваят спря за минута насред полето, там, дето се захващат новите градини и летни колиби. Един българин тичешком се зададе оттам и едвам свари да се качи при немеца. Той беше възстар човек с почерняло от слънце, небръснато отскоро лице, облечен вехто и бедно. Прахчица от пръст по дрехата му показваше, че се е занимавал с полска работа.

Немецът учтиво се поотмести. Младите българки се намръщиха от това неприятно съседство и едната от тях каза на кавалера по немски:

– Елате седнете при нас!

Аз си въобразявах смущението на бедния българин, ако немецът би послушал дамата и побегнеше от него, но той се усмихна и каза:

– Нали сме уж привърженици на демокрацията?

И не се премести.

Тоя лек укор, прикрит под формата на шега, причини мъничка досада на дамата, която направи кисела усмивка.

Другата избъбра сопнато все по немски:

– Вероятно тоя простак не знае, че тука е първи клас, а празни места има на втория...

Мене ми стана много мъчно, че тия аристократизирани българки, чиито бащи вероятно са носили бакалската престилка или са държали ралото, изказваха пред чужденеца презрение към един съотечественик, вероятно честен човек, а без друго – по-полезен от тях, ветрените и пусти кукли, по мисли и душа чужди на тая българска земя, на която той даваше от труда си; техните изтънчени вкусове се оскърбяваха от гледката на грубото небръснато лице на моя работен българин, дръзнал да седне тъй близко при тях под предлог, че и той си плаща за мястото. И аз забелязвах презрителните погледи, които сегиз-тогиз хвърляха черните им очи към него; те си отмъщаваха по моя начин за невежливостта му.

Българинът си стоеше безстрастно и мълчеше. Явно бе, че не разбираше немски и що приказват за него... Или пък просто усещаше? – Защото при първите недоброжелателни думи на дамата аз съгледах, едната му буза нервно-нервно че мръдна... А може би това бе случайност... Но подир това той вече гледаше настрана, към полето.

Аз не можех да задуша чувството на възмущение при тая липса на доброта и деликатност, тъй свойствени на меката женска природа. И пак се спрях на по-първото си впечатление: те не бяха хубави. Дали това ги правеше да бъдат недобри? Красотата на чертите на лицето тъй често е признак на душевна красота и благородство! Вероятно теорията за хармонията между физическото и духовното същество моя път се оправдаваше, беше вярна...

Веселият немски разговор, за минута нарушен, се продължи нататък до Павлово. Там трамваят спря. Българинът слезна, но в моя миг дамата, що го бе накара „простак", изпусна червеното си чадърче, което падна на земята. Българинът го вдигна и ù го подаде учтиво, като ù каза натъртено по немски:

– Fruaelein, bitte nehmen Sie Ihren Schirm! (Госпожице, моля вземете си чадъра!)

Младата българка пое чадъра си тресната и забрави да поблагодари, потънала в смущение и срам, както и другарката ù. Немецът напразно се опитва, за да ги изтегли от това чогло положение, да завърже някакъв разговор: те до самото Княжево немееха със зачервенели лица.

Аз не срещнах досега непознатия моя българин, за да му стисна сърдечно ръката за урока от человещина, който даде на тия „цивилизовани" българки.

1902

Приложение 4

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА ЗА САМОСТОЯТЕЛНО ЧЕТЕНЕ ВЪВ ВРЪЗКА С УЧЕБНАТА ПРОГРАМА ПО ЛИТЕРАТУРА ЗА 8. КЛАС

1. „Илиада", Омир: I, VI, XXII и XXIV песен
2. „Любов", Сафо
3. „Антигона", Софокъл
4. Библия. Библейски сюжети за грехопадението, Каин и Авел, Мойсей; за Исус, за Богородица; откъси от Евангелие от Матей и от Евангелие от Йоан
5. „Пространно житие на Константин-Кирил"
6. „Азбучна молитва", Константин Преславски
7. „За буквите", Черноризец Храбър
8. „Декамерон", Джовани Бокачо: Ден първи, Новела трета – „Притчата за трите пръстена"
9. „Дон Кихот", Мигел де Сервантес
10. „Хамлет", Уилям Шекспир
11. Сонет 91 („Един се хвали с ловкост и успехи..."), Уилям Шекспир
12. Сонет 130 („Очите ù не са звезди..."), Уилям Шекспир

Съдържание

Особености на обучението по литература в 7. клас 4
Особености на учебния комплект по литература за 7. клас на издателство „Булвест 2000“ 7
Педагогическа технология, използвана за реализиране на учебната програма в учебния комплект по литература 10
Работа с учебника по литература за 7. клас на издателство „Булвест 2000“ 12
Примерно годишно разпределение на темите от учебното съдържание по литература за 7. клас 15

Методически насоки и разработки на уроците, включени в учебника по литература за 7. клас
Какво научих в часовете по литература в 6. клас (Начален преговор) 35

I. Българинът във възрожденския свят
„Стани, стани, юнак балкански“ и „Вятър ечи, Балкан стене“ (Д. Чинтулов) 36
„На прощаване в 1868 г.“, Хр. Ботев 37
„Немили-недраги“, Ив. Вазов 40
„Една българка“, Ив. Вазов 45
„Опълченците на Шипка“, Ив. Вазов 48
„Българският език“, Ив. Вазов 50
Българинът във възрожденския свят (обобщение) 51

II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти
„До Чикаго и назад“, Ал. Константинов 52
„Бай Ганьо пътува“, Ал. Константинов 53
„Неразделни“, П. Славейков 55
„Заточеници“, П. Яворов 56
„По жътва“, Ел. Пелин 57
„По жицата“, Й. Йовков 58
Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти (обобщение) 60

III. Да можем добре да говорим и да пишем
Описание на предметна обстановка в художествен текст 60
Отговор на литературен въпрос 61
Разказ по преживяно 63
В света на българската литература (Годишен преговор) 65

Оценяване на знанията и на уменията по литература в 7. клас

Установяване на входното равнище на знанията и уменията на учениците 66
Проверка и оценка на знанията и уменията на учениците върху раздела „Българинът във възрожденския свят“ 66
Проверка и оценка на знанията и уменията на учениците върху раздела „Човекът в обществото – норми, ценности, конфликти“ 67
Установяване на изходното равнище на знанията и уменията на учениците 67

Приложения

Приложение 1: Изисквания за резултатите от обучението по учебния предмет български език и литература, компонент литература 68
Приложение 2: Учебна програма по български език и литература, компонент литература, за 7. клас 70
Приложение 3: „Урок“, Иван Вазов 76
Приложение 4: Препоръчителна литература за самостоятелно четене във връзка с учебната програма по литература за 8. клас 77

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ
ЛИТЕРАТУРА
за 7. клас

Автори
проф. дпн Мария Герджикова
Олга Попова
Илияна Кръстева

Редактор
Олга Попова

Графичен дизайн
Ивац Христов

Коректор
Мила Томанова

Българска. Първо издание, 2018
Формат 60x90/8. Печатни коли 10
ISBN 978-954-18-1271-6

Издателство
Булвест 2ООО
1505 София, ул. „Васил Друмев" 36
тел.: (02) 8061 300, e-mail: administration@bulvest2000.com
www.bulvest.com

Печат
„БУЛВЕСТ ПРИНТ" АД